CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL VERICA TRSTENJAK prezentate la 16 iunie 2011 [1]

I — Introducere

1. Oberster Gerichtshof, Austria (denumită în continuare „instanța de trimitere") a adresat Curții de Justiție a Uniunii Europene, în temeiul articolului 267 TFUE, o serie de întrebări preliminare privind interpretarea articolului 4 din Directiva 79/7/CEE a Consiliului din 19 decembrie 1978 privind aplicarea treptată a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în domeniul securității sociale [2].

2. Aceste probleme se ridică în cadrul unui litigiu între o beneficiară a pensiei pentru limită de vârstă, doamna Brachner (denumită în continuare „reclamanta din acțiunea principală"), și Pensionsversicherungsanstalt (denumită în continuare „pârâta din acțiunea principală") având ca obiect cuantumul pensiei care îi revine de drept reclamantei. În principal, problema care a dat naștere litigiului este dacă, în cadrul ajustării anuale a pensiei la evoluția puterii de cumpărare, prevăzută de dreptul național al asigurărilor de pensie, reclamanta din acțiunea principală a fost dezavantajată, pe criterii de sex, în comparație cu alți pensionari. În esență, se ridică astfel problema compatibilității unor mecanisme complexe ale politicii sociale naționale cu principiul de drept al Uniunii al egalității de tratament între bărbați și femei, astfel cum este enunțat în Directiva 79/7. În acest context, în primul rând, este litigios aspectul dacă domeniul de aplicare al Directivei 79/7 cuprinde într-adevăr asemenea mecanisme. În continuare, trebuie să se examineze dacă există inegalitate de tratament între pensionari și pensionare, care ar putea fi, eventual, justificată în mod obiectiv.

3. Această cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare urmărește, în esență, clarificarea compatibilității unor reglementări din sistemul austriac de ajustare a pensiilor cu dreptul Uniunii, după ce Verfassungsgerichtshof, prin decizia din 24 septembrie 2009, s-a pronunțat cu privire la constituționalitatea acestor reglementări,

1 — Limba originală: germana.
2 — JO L 6, p. 24, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 92.

în principal asupra compatibilității acestora atât cu principiul egalității de tratament, cât și cu dreptul constituțional privind inviolabilitatea proprietății. În această decizie, Verfassungsgerichtshof a confirmat constituționalitatea acestor reglementări și, în mod corespunzător, a respins, printre altele, ca nefondate cererile primite din partea a numeroase instanțe austriece, printre care și instanța de trimitere, prin care se solicita anularea dispozițiilor în litigiu.

4. Egalitatea de tratament a femeii sub aspect personal, social și juridic reprezintă una dintre realizările cele mai importante ale culturii europene. Această egalitate de tratament este rezultatul unei evoluții istorice care a început în perioada Renașterii, odată cu teoria drepturilor omului, și care a reușit să se impună în secolul trecut grație dedicării multor femei cauzei libertății și autodeterminării. În acest sens stă mărturie ancorarea ideii egalității de tratament în numeroase declarații și instrumente juridice din diverse domenii [3].

3 — Cu titlu de exemplu, una dintre promotoarele ideii egalității de tratament a femeii este Marie Gouze, cunoscută, de asemenea, sub pseudonimul Olympe de Gouges (1748-1793), autoarea cărții „Declarația drepturilor femeii și a cetățenei" („Déclaration des droits de la Femme et de la Citoyenne") din anul 1791. Pentru contribuția sa la mișcarea împotriva discriminării femeilor în câmpul muncii s-a remarcat, printre alții, și Marie Curie (1867-1934), prima femeie care a predat la Sorbona și care a primit premiul Nobel.

II — Cadrul juridic

A — *Dreptul Uniunii* [4]

5. Primele patru articole din Directiva 79/7/CEE prevăd următoarele:

„Articolul 1

Obiectul prezentei directive îl constituie aplicarea treptată, în domeniul securității sociale și al altor elemente ale protecției sociale prevăzute la articolul 3, a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în domeniul securității sociale, denumit în continuare principiul egalității de tratament.

Articolul 2

Prezenta directivă se aplică populației active, inclusiv lucrătorilor independenți, lucrătorilor a căror activitate a fost întreruptă de boală, accident sau de șomaj involuntar, persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă,

4 — Având în vedere denumirile utilizate în Tratatele UE și TFUE, termenul „dreptul Uniunii" este utilizat ca termen generic pentru a desemna dreptul comunitar și dreptul Uniunii. În măsura în care, în continuare, se va face referire la anumite dispoziții de drept primar, vor fi menționate prevederile în vigoare *ratione temporis*.

precum și lucrătorilor pensionați și lucrătorilor invalizi.

Articolul 3

(1) Prezenta directivă se aplică

(a) regimurilor juridice care asigură protecția împotriva următoarelor riscuri:

— boală;

— invaliditate;

— limită de vârstă;

— accident de muncă și boală profesională;

— șomaj.

(b) dispozițiilor privind asistența socială, în măsura în care acestea sunt destinate să completeze sau să suplinească regimurile menționate la litera (a).

(2) Prezenta directivă nu se aplică dispozițiilor privind prestațiile de urmaș sau celor privind prestațiile familiale, cu excepția prestațiilor familiale acordate prin intermediul sporurilor la prestațiile datorate în cazul riscurilor menționate la alineatul (1) litera (a).

(3) În vederea asigurării punerii în aplicare a principiului egalității de tratament în regimurile profesionale, Consiliul, hotărând la propunerea Comisiei, va adopta dispozițiile care definesc conținutul, domeniul și modalitățile de aplicare.

Articolul 4

(1) Principiul egalității de tratament presupune inexistența oricărei discriminări pe criterii de sex, în raport, direct sau indirect, în special cu starea civilă sau familială, îndeosebi în ceea ce privește:

— domeniul de aplicare al regimurilor și condițiile de acces la acestea;

— obligația de a cotiza și calculul cotizațiilor;

— calculul prestațiilor, inclusiv sporurile datorate celuilalt soț și persoanelor aflate în întreținere și condițiile care reglementează durata și menținerea dreptului la prestații.

(2) Principiul egalității de tratament nu aduce atingere dispozițiilor referitoare la protecția femeii în caz de maternitate."

B — *Dreptul național*

6. Dispozițiile naționale relevante sunt prevăzute de Legea federală din 9 septembrie 1955 privind asigurarea socială generală (Allgemeines Sozialversicherungsgesetz, denumită în continuare „ASVG”) [5]. Articolul 108 și următoarele prevăd un sistem global al ajustării pensiilor.

7. Articolul 108 alineatul (5) din ASVG definește coeficientul de ajustare după cum urmează:

„Coeficient de ajustare: ministrul federal al securității sociale, generațiilor și protecției consumatorilor trebuie să stabilească coeficientul de ajustare (articolul 108t), în fiecare an, prin decret, până cel târziu la 30 noiembrie al fiecărui an, pentru anul calendaristic următor. Decretul trebuie trimis spre aprobare Guvernului Federal. Dacă nu se prevede altfel, coeficientul de ajustare se aplică pentru majorarea rentelor și a pensiilor, precum și a contribuțiilor fixe de cotizare din sistemul de asigurări sociale.”

8. Articolul 108f din ASVG prevede următoarele:

„(1) Ministrul federal al securității sociale, generațiilor și protecției consumatorilor trebuie să stabilească pentru fiecare an coeficientul de ajustare luând în considerare valoarea de referință potrivit articolului 108e alineatul (9) punctul 1.

(2) Valoarea de referință trebuie stabilită astfel încât majorarea pensiilor, în urma ajustării prin aceasta, să corespundă creșterii prețurilor de consum conform alineatului (3). Valoarea de referință trebuie rotunjită la trei decimale.

(3) Creșterea prețurilor de consum trebuie determinată pe baza creșterii medii din ultimele douăsprezece luni calendaristice până în luna iulie a anului anterior anului în care are loc ajustarea. În acest scop, se va lua în considerare indicele prețurilor de consum 2000 sau un alt indice care îl înlocuiește pe primul. […]”

9. În privința majorării anuale a pensiilor, articolul 108h din ASVG prevede următoarele:

„(1) Începând cu data de 1 ianuarie a fiecărui an se multiplică cu coeficientul de ajustare:

a) toate pensiile din sistemul de asigurări de pensii pentru care ziua de referință […] este anterioară datei de 1 ianuarie a anului respectiv,

[…]”

b) […]

5 — Legea federală din 9 septembrie 1955 privind asigurarea socială generală (Allgemeines Sozialversicherungsgesetz – ASVG) publicată în BGBl. 189/1955, astfel cum a fost modificată prin Legea federală publicată în BGBl. I, 150/2009.

10. Prin decret [6], ministrul federal a stabilit coeficientul de ajustare pentru anul 2008 la valoarea de 1,017. Acest lucru înseamnă că în anul 2008 toate pensiile conform ASVG au fost majorate, în principiu, cu 1,7 %.

11. Prin derogare, articolul 634 alineatul (10) din ASVG, astfel cum a fost modificat prin BGBl. I 101/2007 [7], prevede pentru anul 2008 o majorare specială a pensiilor:

„Prin derogare de la articolul 108h alineatul (1) prima teză, în anul 2008 nu se vor înmulți cu coeficientul de ajustare pensiile lunare mai mari de 746,99 euro, ci acestea vor fi majorate după cum urmează: dacă pensia lunară este:

1. peste 746,99 € până la 1 050 €, trebuie majorată cu 21 €;

2. peste 1 050 € până la 1 700 €, trebuie înmulțită cu coeficientul de 1,020;

3. peste 1 700 € până la 2 161,50 €, trebuie majorată cu o valoare procentuală care scade liniar între valorile amintite de la 2,0 % la 1,7 %;

4. peste 2 161,50 €, trebuie majorată cu 36,75 €."

12. Conform articolului 292 din ASVG, pensionarii ale căror pensii sunt, din cauza perioadei reduse de cotizare sau a bazei de calcul reduse, atât de mici încât nu acoperă minimul de subzistență au dreptul la o alocație compensatorie. Minimul de subzistență se stabilește în temeiul dreptului social prin așa-numitul barem al alocațiilor compensatorii. La stabilirea dreptului la indemnizația compensatorie, conform articolului 292 alineatul (2) din ASVG, se va lua de asemenea

6 — BGBl. II, 337/2007.

7 — Legea federală de modificare a Legii federale privind instituțiile sanitare și de tratament (Bundesgesetz über Krankenanstalten und Kuranstalten), a Legii din 1998 privind profesiile medicale (Ärztegesetz 1998), a Legii privind fondurile de finanțare a instituțiilor sanitare private (Privatkrankenanstalten-Finanzierungsfondsgesetz), a Legii generale privind securitatea socială (Allgemeine Sozialversicherungsgesetz), a Legii privind asigurările sociale profesionale (Gewerbliche Sozialversicherungsgesetz), a Legii federale privind asigurările sociale ale agricultorilor (Bauern-Sozialversicherungsgesetz), a Legii privind asigurările funcționarilor publici de boală și de accidente (Beamten-, Kranken- und Unfallversicherungsgesetz), a Legii din anul 1977 privind asigurările sociale de șomaj (Arbeitslosenversicherungsgesetz 1977), a Legii privind alocațiile speciale (Sonderunterstützungsgesetz), a Legii privind pensiile cadrelor militare (Heeresversorgungsgesetz), a Legii din 1957 privind pensiile victimelor de război (Kriegsopferversorgungsgesetz 1957) și a Legii din 1967 privind ajustarea sarcinilor familiale (Familienlastenausgleichsgesetz 1967) (Legea federală de adaptare a legislațiilor la dispozițiile tratatului conform articolului 15a din B-VG privind organizarea și finanțarea serviciilor medicale pentru anii 2008-2013), BGBl. I, 101/2007.

în considerare și venitul net al soțului care locuiește împreună cu beneficiarul pensiei. Concomitent cu modificarea articolului 634 alineatul (10) din ASVG, prin aceeași lege de modificare, baremul alocațiilor compensatorii a fost majorat de la 726 la 747 de euro (cca 2,81 %), iar pentru soțul conlocuitor, de la 1 091,14 euro la 1 120 de euro (cca 2,58 %) [articolul 4 punctul 41 literele a și b din legea de modificare].

III — Situația de fapt, acțiunea principală și întrebarea preliminară

13. Reclamanta din acțiunea principală, născută la 8 iunie 1947, primește din partea pârâtei, Pensionsversicherungsanstalt, o pensie pentru limită de vârstă conform ASVG. Cuantumul brut lunar al acestei pensii a fost în anul 2007 de 368,16 euro. Prin decizia din 8 mai 2008, pârâta din acțiunea principală a stabilit că, luând în considerare coeficientul de ajustare de 1,017 pentru anul 2008, de la 1 ianuarie 2008, pensia lunară a reclamantei din acțiunea principală este de 374,42 euro brut.

14. Împotriva acestei decizii, reclamanta a introdus o acțiune în justiție prin care solicita plata unei pensii în cuantum de 389,16 euro brut lunar începând cu 1 ianuarie 2008. Reclamanta susține că ajustarea pensiilor realizată de legiuitorul austriac de la 1 ianuarie 2008 încalcă principiul egalității și garanția dreptului la proprietate și, prin discriminarea indirectă a femeilor, încalcă de asemenea articolul 4 din Directiva 79/7.

15. Instanța de fond a admis cererea constatând într-adevăr, în speță, o discriminare indirectă, nepermisă, a femeilor. Instanța de apel a admis apelul formulat de pârâta din acțiunea principală obligând pârâta ca, de la 1 ianuarie 2008, să plătească reclamantei numai pensia în cuantumul stabilit deja prin decizie, adică 374,42 de euro brut lunar, și respinge apelul pentru celelalte capete de cerere. Împotriva hotărârii pronunțate în apel, reclamanta a formulat recurs prin care solicită confirmarea hotărârii pronunțate în primă instanță.

16. Oberster Gerichtshof a solicitat Verfassungsgerichtshof ca, în cadrul procedurii de recurs aflate pe rolul său, să suprime expresia „peste 746,99 euro lunar” care figurează la articolul 634 alineatul (10) din ASVG în versiunea Bundesgesetz BGBl. 101/2007, și expresia „peste 746,99 euro” cuprinsă la articolul 634 alineatul (10) punctul 1 din ASVG în versiunea Bundesgesetz BGBl. 101/2007. Cererea de anulare a hotărârii pronunțate în apel a fost motivată prin faptul că dispozițiile care

prevăd majorarea specială în anul 2008 numai pentru pensiile mai mari de 749,99 euro încalcă principiul austriac al egalității de tratament. Prin decizia din 24 septembrie 2009, Verfassungsgerichtshof a respins această cerere, precum și alte 143 de cereri similare provenite de la alte instanțe austriece în cadrul unei proceduri conexe. După notificarea acestei decizii, s-a reluat din oficiu judecata recursului.

17. În prezent, acțiunea principală are ca obiect chestiunea litigioasă dacă ajustarea pensiilor realizată de legiuitor în 2008 încalcă, sub aspectul discriminării indirecte a femeilor, articolul 4 din Directiva 79/7. Oberster Gerichtshof admite că are îndoieli cu privire la interpretarea acestei dispoziții a directivei. Din acest motiv, instanța a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 4 din Directiva 79/7/CEE trebuie interpretat în sensul că sistemul de ajustare anuală a pensiilor (indexare) prevăzut de legislația privind asigurarea obligatorie de pensie se supune deopotrivă interdicției privind discriminarea prevăzută la alineatul (1) al acestei dispoziții?

2) În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare:

Articolul 4 din Directiva 79/7/CEE trebuie interpretat în sensul că se opune unei dispoziții naționale privind ajustarea anuală a pensiilor care, în privința unui grup specific de pensionari care primesc pensii minime, prevede o majorare potențial inferioară majorării aplicabile altor pensionari, în măsura în care această reglementare are efecte defavorabile pentru 25 % dintre pensionarii de sex masculin și pentru 57 % dintre pensionarii de sex feminin, fără un motiv obiectiv de justificare?

3) În cazul unui răspuns afirmativ la a doua întrebare:

Un tratament defavorabil aplicat pensionarilor de sex feminin în cadrul majorării anuale a pensiilor poate fi justificat prin vârsta mai mică de pensionare și/sau prin faptul că primesc pensie o perioadă mai lungă și/sau prin faptul că baremul venitului minim prevăzut de dreptul social (baremul alocațiilor compensatorii) a făcut obiectul unei majorări proporțional mai ridicată, atunci când dispozițiile privind acordarea venitului minim de drept social (alocația compensatorie) prevăd o imputare a celorlalte venituri proprii ale pensionarului, precum și a veniturilor soțului cu care locuiește, în timp ce,

în privința altor pensionari, pensiile sunt majorate fără imputarea celorlalte venituri proprii ale pensionarului sau a veniturilor soțului acestuia?"

IV — Procedura în fața Curții

18. Decizia de trimitere din 9 februarie 2010 a fost primită la grefa Curții la 8 martie 2010.

19. Guvernul austriac, Irlanda, precum și Comisia Europeană au depus observații scrise în termenul prevăzut la articolul 23 din Statutul Curții de Justiție.

20. În cadrul ședinței din 13 aprilie 2011 au luat parte reprezentanții guvernului austriac și ai Irlandei, precum și cei ai Comisiei pentru a-și prezenta observațiile orale.

V — Principalele argumente ale părților

A — *Cu privire la prima întrebare preliminară*

21. *Guvernul austriac* este de părere că, deși, din perspectiva analizei literale, Directiva 79/7 nu cuprinde ajustarea pensiilor, obiectivul acesteia, și anume acela de a asigura egalitatea de tratament între bărbați și femei în domeniul securității sociale, trebuie să conducă la un răspuns pozitiv.

22. În schimb, *Irlanda* propune să se răspundă la prima întrebare preliminară că articolul 4 din Directiva 79/7 trebuie interpretat în sensul că sistemul de ajustare anuală a pensiilor (indexare) prevăzut de legislația privind asigurarea obligatorie de pensie nu intră sub incidența interdicției de discriminare prevăzute la alineatul (1) al acestei dispoziții.

23. În susținerea opiniei sale juridice, Irlanda face referire la faptul că o prestație intră în domeniul de aplicare al Directivei 79/7 numai dacă se înscrie într-un regim obligatoriu de protecție împotriva unuia dintre riscurile enumerate, dacă face parte dintr-un asemenea regim sau dacă reprezintă o formă de ajutor social cu aceeași finalitate. Dacă s-ar pleca de la această definiție, ar rezulta că pensia principală de care beneficiază reclamanta din acțiunea principală de la împlinirea celui de al șaizecilea an de viață ar intra în domeniul de aplicare al Directivei 79/7. În schimb, ajustarea anuală a pensiilor din Austria are un cu totul alt obiectiv, și anume garantarea unui nivel de venit minim pentru toți pensionarii. De aceea, nu există nicio legătură directă cu obiectivul protecției împotriva riscurilor bătrâneții.

24. În plus, Irlanda stabilește o analogie cu jurisprudența referitoare la articolele 46 și 51 din Regulamentul nr. 1408/71 al Consiliului din 14 iunie 1971 privind aplicarea regimurilor de securitate socială în raport cu lucrătorii salariați, cu lucrătorii care desfășoară activități independente și cu membrii familiilor acestora care se deplasează în cadrul Comunității [8], conform căreia Curtea distinge, pe de o parte, între pensia pentru limită de vârstă de bază și ajustările în urma modificării nivelului prețurilor etc., pe de altă parte. Conform acestei jurisprudențe, trebuie să se facă distincția între calculul inițial al pensiei pentru limită de vârstă (cu alte cuvinte, între procedura privind stabilirea cuantumului primei pensii primite) și ajustările ulterioare prin care cuantumul pensiei se modifică cu o anumită sumă sau procent luând în considerare factori precum inflația.

25. În opinia Irlandei, primul calcul al unei pensii pentru limită de vârstă intră sub incidența noțiunii „calculul prestațiilor" și, astfel, în domeniul de aplicare al Directivei 79/7. Ajustările ulterioare realizate în funcție de costul vieții nu au totuși legătură cu „calculul prestațiilor" și, prin urmare, nu sunt cuprinse în articolul 4 alineatul (1).

26. *Comisia* propune să se răspundă la prima întrebare preliminară că articolul 4 din Directiva 79/7 trebuie interpretat în sensul că sistemul de ajustare anuală a pensiilor (indexare) prevăzut de legislația privind asigurarea obligatorie de pensie intră sub incidența interdicției privind discriminarea prevăzute la alineatul (1) al acestei dispoziții.

27. Aceasta consideră că Directiva 79/7 trebuie interpretată în sens larg și că nu cuprinde doar calculul de bază al prestațiilor sociale, ci și majorarea ulterioară a acestora. Directiva ar fi lipsită de efectul său dacă s-ar aplica numai în privința stabilirii inițiale a unei prestații, indexările ulterioare fiind excluse din domeniul său de aplicare. Astfel, statele membre ar putea, în caz extrem, să excludă complet pensionarii de un anumit sex de la orice ajustare a pensiilor, ceea ce, pe termen mai lung, ar crea diferențe semnificative între pensiile femeilor, pe de o parte, și cele ale bărbaților, pe de altă parte. Nu se poate concepe că Consiliul, în calitate de organ normativ, ar fi putut lăsa o asemenea lacună legislativă.

28. Sistemul ajustării anuale a pensiilor intră în domeniul de aplicare al Directivei 79/7, întrucât este vorba despre o prestație de securitate socială, aflată în legătură directă și indisolubilă cu protecția împotriva riscurilor enumerate la articolul 3 alineatul (1) din directivă, și anume acelea că odată cu vârsta scade venitul necesar pentru subzistență sau puterea de cumpărare a acestuia. Obiectivul ajustării pensiilor este acela de a asigura valoarea acestora și de a le menține puterea de cumpărare. Astfel, ajustarea este legată direct de contribuția recunoscută inițial, care reprezintă, de asemenea, baza de calcul pentru orice eventuală majorare procentuală.

8 — JO L 149, p. 2, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 26.

29. Chiar dacă s-ar pleca de la premisa că o majorare ulterioară a pensiilor nu ar intra sub incidența noțiunii „calcul", nu s-ar putea concluziona că directiva nu reglementează ajustări ulterioare ale pensiilor sau indexări. Enumerarea de la articolul 4 din Directiva 79/7 nu este limitativă, după cum o dovedește modul de redactare a dispoziției („îndeosebi").

B — *Cu privire la a doua întrebare preliminară*

30. *Guvernul austriac* propune să se răspundă la a doua întrebare preliminară că, sub rezerva condiției că sistemul de ajustare anuală a pensiilor (indexare) prevăzut de legislația privind asigurarea obligatorie de pensie este supus principiului egalității de tratament prevăzut la articolul 4 din Directiva 79/7, acest articol trebuie interpretat în sensul că o dispoziție națională cu privire la ajustarea anuală a pensiilor, care prevede o majorare potențial inferioară pentru o anumită categorie de pensionari, nu reprezintă o discriminare pe criterii de sex, întrucât numărul de persoane de un anumit sex afectat din această categorie nu este ridicat în raport cu numărul total de pensionari sau întrucât nu există altă categorie de persoane în raport cu a cărei situație să se aprecieze situația acestei categorii pretins defavorizate.

31. În acest sens, guvernul austriac susține, în primul rând, că, în privința procentelor indicate de instanța de trimitere, potrivit cărora 25 % dintre pensionarii de sex masculin și 57 % dintre pensionarii de sex feminin se numără printre persoanele cu un cuantum redus al pensiei, nu se poate afirma că respectiva măsură reprezintă o „defavorizare procentuală semnificativă a unui sex față de celălalt" în sensul jurisprudenței. Chiar dacă jurisprudența nu ar permite să se stabilească un anumit procent începând cu care să existe o discriminare indirectă, în speță, diferențele procentuale nu sunt atât de pregnante precum în alte cazuri, astfel încât această diferență să poată fi efectiv considerată discriminatorie.

32. În plus, guvernul austriac arată că măsurile din domeniul sistemului de pensii au efecte diferite asupra celor două sexe, lucru care se explică prin traiectoria de activitate diferită a femeilor și a bărbaților. Dacă în cazul tuturor măsurilor legislativului s-ar reține numai procentele de femei sau de bărbați afectați, atunci, în contradicție cu jurisprudența de până acum a Curții, statele membre și-ar pierde autonomia de decizie în problemele de politică socială, conferită de dreptul european. Ar rezulta că, pe viitor, va fi privită ca nediscriminatorie numai ajustarea liniară a tuturor prestațiilor cu un procentaj unitar.

33. Potrivit guvernului austriac, aprecierea existenței unei discriminări este posibilă numai dacă se realizează o comparație între situația fiecărei categorii în raport cu numărul total de pensionari. Din analiza procentelor respective reiese că afectarea puternică a femeilor nu este suficientă în nicio ipoteză pentru a motiva discriminarea pe criterii de sex, iar reglementarea în litigiu, fie numai pe acest temei, nu încalcă prevederile Directivei 79/7. Lăsând la o parte această constatare, guvernul arată că, pentru a confirma existența unei discriminări, ar trebui să existe o categorie clară de referință. În cazul ajustării pensiilor din anul 2008 nu există însă nicio categorie clară de referință, deoarece, în funcție de situația individuală sau de eventuala situație a soțului, cuantumul ajustării este diferit.

34. *Irlanda* propune să se răspundă la a doua întrebare preliminară că articolul 4 din Directiva 79/7 nu se opune unei dispoziții naționale privind ajustarea anuală a pensiilor care prevede pentru o anumită categorie de pensionari care primesc pensii minime o majorare potențial inferioară celei aplicabile altor pensionari.

35. În opinia Irlandei, trebuie să se determine, în primul rând, situația cu care ar trebui să se compare situația reclamantei din acțiunea principală. În al doilea rând, trebuie să se determine dacă această persoană (sau această categorie de persoane) se bucură de un tratament mai favorabil decât doamna Brachner. În cazul unui răspuns afirmativ, trebuie să se determine dacă prin această inegalitate de tratament este favorizată o persoană de celălalt sex. În cazul unui răspuns afirmativ la această ultimă întrebare, trebuie să se stabilească dacă inegalitatea de tratament poate fi justificată de motive obiective străine de orice legătură cu sexul persoanei. Irlanda concluzionează că comparațiile realizate de instanța de trimitere nu au nicio legătură cu situația reclamantei din acțiunea principală, astfel încât întrebările preliminare sunt ipotetice și, prin urmare, inadmisibile.

36. În cazul în care Curtea va admite întrebările, contrar acestei argumentări, Irlanda susține că din situația de fapt expusă de instanța națională nu reiese că reclamanta din acțiunea principală (sau o categorie din care aceasta face parte) nu a beneficiat de un tratament la fel de favorabil ca o persoană de referință de sex masculin identificabilă (sau o categorie de referință formată în principal din persoane de sex masculin). Este adevărat că pensiile anumitor categorii de pensionari au fost majorate mai mult din punct de vedere procentual decât ale altor categorii. Totuși, nu toate aceste categorii sunt formate preponderent din bărbați.

37. În opinia Irlandei, nu se poate stabili în ce măsură sistemul de plăți compensatorii poate fi discriminatoriu. 54% dintre beneficiarii alocațiilor compensatorii sunt femei,

ceea ce corespunde aproape exact procentului de femei din numărul total de pensionari (53 %). Astfel, nu se poate afirma că beneficiarii alocațiilor compensatorii sunt preponderent bărbați sau preponderent femei. Aceasta reflectă numai procentul din numărul total al pensionarilor. Pensia de bază este ajustată fără includerea altor venituri (astfel încât, în această privință, se aplică alte principii fundamentale decât în cazul alocației compensatorii). Aceste principii s-au aplicat însă atât pensionarilor care primesc pensii minime (preponderent femei), cât și celor care beneficiază de pensii mari (preponderent bărbați). Prin urmare, nu se poate afirma că aceste două metode de calcul au drept rezultat favorizarea unei categorii formate în principal din bărbați și defavorizarea unei categorii formate în principal din femei. Chiar și în situația în care categoria beneficiarilor de pensii mari (formată preponderent din bărbați) ar fi în vreun fel favorizată, categoria persoanelor pretins defavorizate (beneficiarii alocației compensatorii) nu ar fi alcătuită majoritar din femei.

38. În încheiere, Irlanda atrage atenția asupra faptului că metoda diferită de calculare a venitului pentru alocația compensatorie și pentru pensia normală ar trebui să rămână în cadrul marjei de apreciere a fiecărui stat membru, care este liber ca, pentru unele prestații, să ia în considerare situația patrimonială a beneficiarului și să nu o considere în cazul altor prestații.

39. *Comisia* propune să se răspundă la a doua întrebare preliminară că articolul 4 din Directiva 79/7 trebuie interpretat în sensul că acesta se opune unei dispoziții naționale privind ajustarea anuală a pensiilor, care prevede pentru o anumită categorie de beneficiari de pensii minime o majorare potențial inferioară decât în cazul altor beneficiari de pensii, în măsura în care această reglementare are efecte defavorabile pentru 25 % dintre pensionarii de sex masculin și pentru 57 % dintre pensionarii de sex feminin, cu excepția cazurilor în care acest lucru poate fi justificat de factori obiectivi străini de orice discriminare pe criterii sexuale.

40. Pentru motivarea opiniei sale juridice, Comisa face referire la jurisprudența conform căreia există o inegalitate de tratament în cazul în care procentul lucrătorilor de sex feminin, care îndeplinesc o anumită condiție pentru a beneficia de protecție împotriva concedierii, formează, statistic, „un procent semnificativ mai mic" sau dacă există o „discrepanță redusă, însă relativ constantă pe o perioadă lungă". În cazul datelor indicate de instanța de trimitere – din care reiese că 57 % dintre femei, față de 25 % dintre bărbați, beneficiază de o pensie minimă – nu poate fi contestat că femeile sunt, în primul rând, afectate și că există astfel o defavorizare obiectivă a femeilor. Această inegalitate de tratament este cu atât

mai pregnantă cu cât numărul femeilor care nu beneficiază de alocații compensatorii este semnificativ mai mare decât cel al bărbaților.

C — *Cu privire la a treia întrebare preliminară*

41. *Guvernul austriac* propune să se răspundă la a treia întrebare preliminară că, în măsura în care Curtea apreciază ca majorarea potențial inferioară pentru o anumită grupă de pensionari reprezintă o discriminare a femeilor, aceasta este justificată de relația inextricabilă cu majorarea specială a alocației compensatorii și cu obiectivul asociat de combatere a sărăciei (ca obiectiv legitim de politică socială); această măsură este de asemenea adecvată pentru atingerea obiectivelor și nu depășește ceea ce este necesar în acest scop. Luarea în considerare a celorlalte venituri ale beneficiarului pensiei, precum și a veniturilor soțului sau ale partenerului declarat la calculul alocației compensatorii nu se opune acestui raționament.

42. În ceea ce privește justificarea majorării speciale a baremurilor alocației compensatorii, guvernul austriac menționează că obiectivul ajustării pensiilor din anul 2008 era sprijinirea pensionarilor care primeau pensii mici și minime. Obiectivul reprezenta un alt pas important în eforturile de combatere a sărăciei persoanelor în vârstă. Persoane precum reclamanta din acțiunea principală, care (prin venituri proprii sau prin veniturile soțului) beneficiau de altfel de venituri, nu aveau însă nevoie de această măsură de politică socială. În cazul lor trebuie să se plece de la premisa că tocmai datorită acestor venituri suplimentare nu sunt amenințate de sărăcia persoanelor în vârstă și, astfel, nu necesită o ajustare mai mare decât cea prevăzută de indicele prețurilor de consum.

43. În rest, guvernul austriac face trimitere la decizia din 24 septembrie 2009 a Verfassungsgerichtshof, în care aceasta a statuat că ajustarea pensiilor din anul 2008 este constituțională și că nu aduce atingere niciunui drept fundamental, în general, și nici principiului egalității de tratament, în particular. Mai mult, Verfassungsgerichtshof a recunoscut conexitatea directă (convergența efectelor) dintre ajustarea pensiilor și majorarea specială a alocației compensatorii. Prin urmare, această alocație trebuie luată de asemenea în considerare la aprecierea majorării prestațiilor prin ajustarea specială a pensiilor din anul 2008.

44. *Irlanda* propune să se răspundă la a treia întrebare că dezavantajarea beneficiarilor de sex feminin cu ocazia majorării anuale a pensiilor poate fi justificată dacă este adecvată și

necesară pentru atingerea unui obiectiv de politică socială sau economică, străin de orice discriminare pe criterii de sex. În măsura în care un stat membru invocă articolul 7 alineatul (1) litera (a) din Directiva 79/7, dezavantajarea poate fi justificată și prin vârsta mai mică de pensionare și/sau prin perioada mai lungă în care persoanele de sex feminin beneficiază de pensie.

45. În susținerea opiniei sale juridice, Irlanda precizează că, în cadrul schemelor de asistență socială, în mod inevitabil unele categorii de beneficiari sunt ajutate, altele sunt, în schimb, excluse, putându-se aplica eventual criterii și diferențieri complexe. În jurisprudența Curții se găsesc numeroase spețe în care reglementări statale au fost atacate în temeiul discriminării, decizia Curții fiind în sensul că criteriile prevăzute de dreptul național sunt justificate printr-un obiectiv legitim. Deși aprecierile bugetare ca atare nu pot justifica discriminarea pe criterii de sex, Curtea a recunoscut că necesitatea asigurării unei impozitări corespunzătoare a cheltuielilor publice reprezintă un obiectiv legitim. În opinia Irlandei, la alocarea mijloacelor publice limitate, în cadrul procedurii bugetare anuale, statele membre urmăresc o serie de obiective de politică socială și economică legitime, printre care și repartizarea resurselor publice limitate între diferite categorii de persoane și gestionarea corespunzătoare a cheltuielilor publice. Statele membre dispun în acest sens de o largă competență de apreciere. În mod similar, dacă din când în când este necesară ajustarea ratelor, ar fi mai ușor să se realizeze majorări forfetare decât să se calculeze o rată procentuală pentru fiecare persoană în parte. În cazul de față, instanța națională a împărțit pensiile în patru categorii. Însă acestea ar putea fi împărțite cu totul altfel. Guvernul irlandez consideră că cheltuielile pentru administrația națională ar crește enorm dacă la fiecare reglementare ar fi necesară o analiză statistică a raporturilor dintre bărbați și femei înainte de a se putea prevedea o majorare forfetară.

46. În sfârșit, Irlanda constată că, după toate aparențele, vârsta de pensionare în Austria diferă în cazul bărbaților și în cel al femeilor. Dacă așa stau lucrurile, Austria își poate întemeia, eventual, decizia pe articolul 7 alineatul (1) litera (a) din Directiva 79/7. Astfel, Austria ar fi autorizată să adopte reglementări diferite pentru bărbați și pentru femei, dacă acestea ar avea „în mod necesar" legătură cu vârstele diferite de pensionare.

47. *Comisia* propune să se răspundă la a treia întrebare preliminară că, în cazul majorării anuale a pensiilor, discriminarea pensionarilor de sex feminin nu poate fi justificată prin vârsta mai mică de pensionare, prin perioada mai lungă în care acestea beneficiază de

pensie sau prin faptul că baremul venitului minim prevăzut de dreptul social (baremul alocației compensatorii) a fost majorat supraproporțional, dacă dispozițiile privind garantarea venitului social minim (alocația compensatorie) prevăd și imputarea celorlalte venituri proprii ale beneficiarului pensiei sau a veniturilor soțului, în timp ce, în cazul celorlalți beneficiari de pensii, majorarea are loc fără imputarea celorlalte venituri proprii sau a veniturilor soțului.

48. În privința inegalității de tratament pe baza vârstei mai mici de pensionare si a duratei mai mari în care persoanele de sex feminin beneficiază de pensie, Comisia atrage atenția că stagiul de cotizare a fost luat deja în considerare la stabilirea pensiei și că nu poate fi inclus în calcul și a doua oară. În ceea ce privește speranța mai mare de viață a femeilor, Comisia susține că acesta este un motiv justificativ nepermis, întrucât speranța mai mare de viață este o caracteristică proprie sexului. În plus, nu este clar în ce anume constă obiectivul legitim al majorării baremului alocației compensatorii. În final, Comisia face referire la faptul că, în privința organizării sistemelor de securitate socială, Curtea le-ar recunoaște statelor membre o anumită libertate de apreciere, însă strict cu privire la necesitatea și la caracterul adecvat unui obiectiv de politică socială.

VI — Apreciere juridică

A — *Observații introductive*

1. Fundamentele interdicției privind discriminarea prevăzute de dreptul Uniunii

49. Principiul egalității de tratament între bărbați și femei [9] la locul de muncă ocupă un loc important în dreptul european al muncii [10]. Principiul egalității de tratament

9 — Pentru o prezentare exhaustivă a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în Europa, a se vedea McCrudden, C., și Prechal, S., „The Concepts of Equality and Non-Discrimination in Europe: A practical approach" în *Raportul Comisiei Europene, Direcția generală pentru ocuparea forței de muncă, afaceri sociale și incluziune*, 2009.

10 — În acest sens, a se vedea Krimphove, D., *Europäisches Arbeitsrecht*, München, 1996, p. 140.

dintre bărbați și femei în câmpul muncii este prevăzut la nivelul dreptului internațional al muncii în Convenția nr. 100 a Organizației Internaționale a Muncii (OIM) din 29 iunie 1951 privind egalitatea de remunerare a mâinii de lucru masculine și a mâinii de lucru feminine pentru o muncă de valoare egală, ratificată de numeroase state membre. În ceea ce privește în special dreptul muncii al Uniunii Europene, la punctul 16 din Carta comunitară a drepturilor sociale fundamentale ale lucrătorilor [11] – la care se referă și preambulul din Tratatul UE, precum și articolul 136 alineatul (1) CE – se menționează necesitatea egalității de tratament și consolidarea egalității de șanse dintre bărbați și femei. În plus, dreptul primar prevede la articolul 2 și la articolul 3 alineatul (2) CE ca obiectiv general promovarea egalității între bărbați și femei. În plus, Curtea a subliniat într-o jurisprudență constantă semnificația fundamentală a acestui imperativ prin referirea la caracterul de normă fundamentală a dreptului comunitar [12] al acestuia.

50. La origini, legiuitorul Uniunii a înscris o normă juridică obligatorie privind egalitatea de tratament între lucrătorii de cele două sexe în dreptul primar, și anume la articolul 141 CE (devenit articolul 157 TFUE), numai în materie de remunerare. Această dispoziție obligă fiecare stat membru să garanteze principiul „egalității de remunerare între bărbați și femei pentru o muncă de valoare egală". Dispoziția a fost transformată de Curte, pe calea interpretării, într-o reglementare extinsă în materia combaterii discriminării. Întrucât această reglementare cuprinde exclusiv elemente cu privire la remunerare și nu guvernează tratamentul egal general al persoanelor de ambele sexe în câmpul muncii, începând cu anii '70 ai secolului trecut, legiuitorul Uniunii s-a dedicat tot mai mult tratamentului egal între bărbați și femei, fiind astfel reglementate și aspecte de drept social, de exemplu, în privința drepturilor lucrătorilor la prestații de securitate socială [13]. Printre actele juridice adoptate, relevante pentru cazul de față, se numără și Directiva 79/7, care cuprinde dispoziții aplicabile laturii de drept social specifice acestui domeniu al vieții, motiv pentru care completează, într-o

11 — Punctul 16 din Carta comunitară a drepturilor sociale fundamentale ale lucrătorilor prevede următoarele: „Trebuie garantat tratamentul egal între bărbați și femei. Egalitatea de șanse pentru bărbați și femei trebuie dezvoltată în continuare. În acest scop, în cazurile în care este necesar, trebuie întărite măsurile prin care se asigură realizarea egalității între bărbați și femei, în primul rând, în privința accesului la ocuparea forței de muncă, a remunerației muncii, a condițiilor de muncă, a protecției sociale, a formării generale și profesionale, precum și a promovării în carieră. De asemenea, trebuie dezvoltate acele măsuri care permit bărbaților și femeilor obținerea unui echilibru între îndatoririle profesionale și cele familiale."

12 — A se vedea, în primul rând, Hotărârea din 8 aprilie 1976, Defrenne („Defrenne II", 43/75, Rec., p. 455, punctul 12), Hotărârea din 15 iunie 1978, Defrenne („Defrenne III", 149/77, Rec., p. 1365, punctele 26 și 27), Hotărârile din 26 februarie 1986, Marshall (152/84, Rec., p. 723, punctul 36), și Beets-Proper (262/84, Rec., p. 773, punctul 38); a se vedea în plus Hotărârea din 24 februarie 1994, Roks și alții (C-343/92, Rec., p. I-571, punctul 36), Hotărârea din 6 aprilie 2000, Jørgensen (C-226/98, Rec., p. I-2447, punctul 39), Hotărârea din 20 martie 2003, Kutz-Bauer (C-187/00, Rec., p. I-2741, punctul 60), și Hotărârea din 23 octombrie 2003, Schönheit și Becker (C-4/02 și C-5/02, Rec., p. I-12575, punctul 85).

13 — A se vedea Prechal, S., „Access to equality: An introduction", în *Access to equality between men and women in the European Community*, Bruxelles, 1993, p. 1 și următoarele, și Bieback, K.-J., *Die mittelbare Diskriminierung wegen des Geschlechts*, Baden-Baden, 1997, p. 22 și următoarele. După cum explică Bieback, K.-J., *Europäisches Sozialrecht*, ediția a V-a, Baden-Baden, 2010, p. 535, punctul 1, este foarte dificil să se diferențieze între remunerația normală și prestațiile schemelor de securitate socială ale întreprinderilor, iar acestea, la rândul lor, sunt foarte dificil de diferențiat de schemele obligatorii/statale, întrucât schemele întreprinderilor depind, adesea, foarte mult de cele ale statului, fără de care nu ar putea fi reglementate în mod adecvat.

anumită măsură, prevederile articolului 141 din Tratatul CE. Nu în ultimul rând, datorită funcției complementare a dispozițiilor sale privind securitatea socială, precum și datorită competențelor insuficiente ale Uniunii din acea perioadă în domeniul dreptului muncii și al dreptului social, Directiva 79/7 a fost adoptată pe baza competenței supletive generale a Uniunii conferite de articolul 308 CE (devenit articolul 352 TFUE).

51. Între timp, a avut loc o modificare fundamentală în domeniul dreptului social european, în măsura în care, odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Amsterdam și a aplicabilității articolului 13 CE (devenit articolul 19 TFUE) și a articolului 136 și următoarele CE (articolul 151 și următoarele TFUE), Uniunea dispune de o competență foarte largă pentru întregul sistem de securitate socială și pentru normele antidiscriminare [14], ceea ce a făcut posibilă adoptarea a numeroase acte juridice. Nu trebuie omisă în acest context nici confirmarea definitivă a principiului egalității între bărbați și femei prin consacrarea acestuia la articolele 21 și 23 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene [15]. Pe de o parte, aceste dispoziții interzic discriminarea pe criterii de sex, iar pe de altă parte, obligă Uniunea și statele membre să asigure egalitatea celor două sexe în toate domeniile în aplicarea dreptului Uniunii.

2. Includerea discriminărilor indirecte

52. De la intrarea sa în vigoare, Directiva 79/7 a rămas nemodificată. Importanța sa practică rezidă, în principal, în interzicerea formelor indirecte de discriminare, menționate expres la articolul 4 alineatul (1), întrucât discriminările directe au fost deja, în mare parte, eliminate din ordinile de drept social naționale [16]. Despre o suspiciune privind discriminarea indirectă pe criterii de sex este vorba și în cazul reglementării naționale care face obiectul prezentului litigiu, cu atât mai mult cu cât din precizările instanței de trimitere reiese că din categoria persoanelor care primesc o pensie minimă și care nu se încadrează în categoria

14 — A se vedea Hotărârea din 1 martie 2011, Association Belge des Consommateurs Test-Achats și alții (C-236/09, Rep., p. I-773, punctul 18 și urm.). A se vedea Schiek, D., *Europäisches Arbeitsrecht*, ediția a III-a, Baden-Baden, 2007, p. 220, și Galantino, L., *Diritto comunitario del lavoro*, Torino, 2000, p. 46 și urm.

15 — JO 2010, C 83, p. 389.

16 — A se vedea Krimphove, D., *op. cit.* (nota de subsol 10), p. 140, Haverkate, G./Huster, S., *Europäisches Sozialrecht – Eine Einführung*, Baden-Baden, 1999, punctul 701, p. 399, care precizează că punctul central practic al Directivei 79/7 este domeniul discriminării indirecte, amintită expres la articolul 4 alineatul (1).

celor care beneficiază de o majorare specială a pensiilor fac parte cu precădere femei, deși această reglementare nu face în mod expres o diferențiere pe considerente de sex.

53. În primul rând, trebuie clarificat aspectul dacă domeniul de aplicare al Directivei 79/7 cuprinde într-adevăr ajustarea pensiilor, prevăzută de normele de drept naționale. Aceasta este obiectul primei întrebări preliminare. Cea de a doua întrebare preliminară privește aspectul dacă, din perspectiva modului diferit de afectare a bărbaților și a femeilor – în lipsa unei justificări obiective – este vorba despre o discriminare pe criterii de sex, interzisă prin articolul 4 alineatul (1) din Directiva 79/7. Prin intermediul celei de a treia întrebări preliminare, instanța de trimitere dorește să afle dacă dezavantajul financiar suferit de o categorie de pensionari poate fi justificat – spre deosebire de altă categorie de pensionari cărora nu li se aplică această reglementare – din cauza includerii în calcul a celorlalte venituri proprii sau a veniturilor soțului. În interesul unei priviri de ansamblu, întrebările preliminare trebuie examinate în ordinea indicată.

54. Din precauție, în replică la obiecția ridicată de guvernul austriac conform căreia Verfassungsgerichtshof a apreciat ca nefondat raționamentul instanței de trimitere cu privire la compatibilitatea reglementării naționale litigioase cu principiul constituțional al egalității – care cuprinde, de asemenea, interdicția de discriminare pe criterii de sex –, trebuie să se răspundă că această circumstanță nu influențează în niciun fel prezenta procedură de pronunțare a unei hotărâri preliminare, întrucât, în cadrul acesteia, este vorba exclusiv despre examinarea problemei dacă dreptul Uniunii se opune acestei reglementări. Potrivit jurisprudenței constante a Curții, pentru a asigura supremația dreptului Uniunii, funcționarea acestui sistem de cooperare necesită ca instanța națională să fie liberă să sesizeze, în orice stadiu al procedurii în care consideră necesar și chiar la capătul unei proceduri incidentale de control al constituționalității, Curtea de Justiție cu orice întrebare preliminară pe care o apreciază ca fiind necesară [17].

B — *Cu privire la prima întrebare preliminară*

55. Astfel cum reiese din precizările instanței de trimitere, cele două părți din procedura principală nu contestă faptul că reclamanta din acțiunea principală, în calitate de beneficiară a unei pensii, intră în domeniul de aplicare personal al Directivei 79/7, cum de altfel, în principiu, și reglementările în litigiu intră în domeniul de aplicare material al aceleiași

17 — A se vedea Hotărârea din 22 iunie 2010, Melki și Abdeli (C-188/10 și C-189/10, Rep., p. I-5667, punctul 52).

directive. În schimb, cele două părți au opinii divergente cu privire la problema dacă sistemul de ajustare anuală a pensiilor (indexare) prevăzut de legislația privind asigurarea obligatorie de pensie este inclus în interdicția de discriminare prevăzută la articolul 4 alineatul (1) din Directiva 79/7 [18].

56. Dintre participanții la procedura preliminară, se pare că numai Irlanda susține o opinie diferită în privința domeniului de aplicare material al Directivei 79/7 în acțiunea principală. Pentru acest motiv, vom analiza separat acest aspect în expunerea noastră. În acest scop, trebuie să abordăm problema dacă în cazul ajustării litigioase a pensiilor este vorba despre un sistem legal care oferă protecție împotriva unuia dintre riscurile enumerate la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 79/7. Astfel cum a decis deja Curtea, o prestație intră în domeniul de aplicare al acestei directive dacă se integrează într-un sistem legal de protecție împotriva unuia dintre riscurile enumerate, dacă reprezintă o parte dintr-un astfel de sistem sau dacă reprezintă o formă de asistență socială care are aceeași finalitate [19]. Cu alte cuvinte, prestația trebuie să aibă legătură directă și efectivă cu protecția împotriva unuia dintre riscurile enumerate la articolul 3 alineatul (1) [20].

57. În acest sens, trebuie constatat că această dispoziție a directivei precizează, printre altele, riscurile vârstei. Printre măsurile legale pentru protecția împotriva unor astfel de riscuri se numără, fără îndoială, în primul rând, pensia pentru limită de vârstă la care este îndreptățită, prin forța legii, și reclamanta din acțiunea principală. În mod necesar, în aceeași categorie sunt incluse de asemenea unele majorări regulate ale pensiei pentru limită de vârstă, de exemplu, ajustarea care face obiectul prezentului litigiu care, potrivit informațiilor furnizate de instanța de trimitere [21], are drept scop menținerea valorică a pensiei și a puterii de cumpărare a acesteia. Obiectivul legislativ urmărit prin astfel de măsuri constă, potrivit expunerilor guvernului austriac [22], în protecția beneficiarilor ajustării împotriva unuia dintre riscurilor tipice ale bătrâneții, și anume împotriva sărăciei. Prin ajustarea la respectivul indice al prețurilor de consum se urmărește prevenirea scăderii venitului necesar subzistenței și a puterii de cumpărare a acestuia. La interpretarea directivei, nu are nicio relevanță faptul că textul acesteia nu cuprinde expres ajustări ale pensiei, cu atât mai mult cu cât sensul și obiectivul articolului 3 alineatul (4) din directivă confirmă clar interpretarea potrivit căreia astfel de ajustări ale pensiei intră în domeniul său de aplicare material. Nu poate

18 — A se vedea p. 7 din decizia de trimitere.

19 — A se vedea Hotărârea din 24 iunie 1986, Drake (150/85, Rec., punctul 21), Hotărârea din 4 februarie 1992, Smithson (C-243/90, Rec., p. I-467, punctul 12), și Hotărârea din 16 iulie 1992, Jackson și Cresswell (C-63/91 și C-64/91, Rec., p. I-4737, punctul 15).

20 — A se vedea Hotărârea din 11 iulie 1996, Atkins (C-228/94, Rec., p. I-3633). A se vedea Egger, J., *Das Arbeits- und Sozialrecht der EU und die österreichische Rechtsordnung*, ediția a II-a, Viena, 2005, p. 323.

21 — A se vedea p. 16 din decizia de trimitere.

22 — A se vedea p. 18 din observațiile scrise ale guvernului austriac.

fi susținută decât foarte greu existența unei diferențe esențiale între pensia pentru limită de vârstă și ajustările ulterioare ale acesteia, întrucât, în fond, ajustarea nu reprezintă altceva decât o recalculare a cuantumului inițial. Majorarea pensiei ca măsură a asigurării valorice, astfel cum în mod întemeiat s-a exprimat Comisia [23], nu reprezintă decât o modalitate de calculare a pensiei într-un anumit an.

58. În susținerea acestei teze poate fi adus ca argument nu numai faptul că suma inițială acordată ca pensie lunară este utilizată ca bază de calcul pentru o majorare procentuală ulterioară, ci și acela că funcția originară a pensiei pentru limită de vârstă, și anume protecția împotriva riscurilor persoanelor în vârstă, rămâne aceeași, neschimbată, chiar și după ajustare. Dreptul beneficiarului pensiei nu dobândește în urma ajustării ulterioare, contrar celor afirmate de Irlanda [24], o altă natură juridică. Astfel, sistemul majorării pensiilor are o legătură directă și efectivă cu protecția împotriva unuia dintre riscurile enumerate la articolul 3 alineatul (1). Comparația utilizată de Irlanda cu sistemul ajutorului financiar din Regatul Unit (Income Support), care a făcut obiectul examinării în cauzele Jackson și Cresswell [25], nu poate fi reținută, întrucât, în cazul ajutoarelor financiare, este vorba despre o prestație cu caracter social evident realizată în favoarea persoanelor cu venituri minime. În anumite situații, ajutorul financiar a fost acordat unor persoane ale căror mijloace financiare erau insuficiente pentru satisfacerea nevoilor în sensul dreptului național. Prin urmare, Curtea a constatat de asemenea că articolul 3 alineatul (1) din Directiva 79/7 nu se aplică unor asemenea prestații [26]. Or, în acțiunea principală, nu există o asemenea situație. Dimpotrivă, în cazul ajustării pensiilor, care face obiectul prezentei cauze, este vorba, după cum indică și denumirea, despre o modificare ulterioară a cuantumului inițial al pensiei pentru a o adapta condițiilor economico-sociale în continuă schimbare.

59. Prin urmare, pentru identitate de rațiune, ajustarea cuantumului trebuie înțeleasă, la fel ca stabilirea inițială a pensiei, ca un „calcul al prestațiilor" în sensul articolului 4 alineatul (1) din directivă. Cealaltă variantă de interpretare ar determina fie să se accepte o lacună de reglementare a directivei, fie să i se impute legiuitorului Uniunii faptul că la prima stabilire a pensiei a intenționat să excludă discriminarea între bărbați și femei, nu însă și în cazul ajustărilor anuale ulterioare. Un astfel de rezultat se dovedește imposibil de

23 — A se vedea punctul 18 din observațiile scrise ale Comisiei.

24 — A se vedea punctul 37 și următoarele din observațiile scrise ale Irlandei.

25 — Hotărârea Jackson și Cresswell (citată la nota de subsol 19).

26 — *Ibidem* (punctul 22).

susținut în lumina obiectivului amintit în primul considerent al directivei, și anume, acela al aplicării principiului egalității de tratament în domeniul protecției sociale. Rezultă de aici că argumentele Irlandei trebuie respinse.

60. Luând în considerare cele menționate anterior, articolul 4 din Directiva 79/7 trebuie interpretat în sensul că și sistemul ajustării anuale a pensiilor (indexare) prevăzut de legislația privind asigurarea obligatorie de pensie este supus interdicției privind discriminarea prevăzută la alineatul (1) al acestei dispoziții.

C — *Cu privire la a doua întrebare preliminară*

1. Considerații generale

61. Astfel cum declară în mod oportun toate părțile la procedură, statele membre dispun de o marjă de apreciere largă în domeniul politicii sociale, și anume, în privința naturii măsurilor de securitate socială și a modalităților concrete de realizare a acestora [27]. Marja de apreciere menționată nu este însă nelimitată, întrucât dreptul Uniunii a stabilit limitări fundamentale pentru statele membre, care trebuie respectate la elaborarea normelor de drept. Conform jurisprudenței Curții, articolul 4 alineatul (1) din Directiva 79/7 reprezintă o astfel de limitare [28]. Prin această dispoziție se interzice orice formă de discriminare directă sau indirectă pe criterii de sex în diferitele contexte legate de acordarea prestațiilor de securitate socială. După ce anterior s-a stabilit că ajustarea pensiilor, care face obiectul prezentului litigiu, trebuie privită ca un „calcul al prestațiilor" în sensul acestei norme, în continuare trebuie determinat dacă în acțiunea principală este vorba despre o discriminare.

2. Formularea neutră a reglementării

62. Astfel cum am indicat deja, trebuie exclusă de la bun început o discriminare directă, întrucât toți pensionarii beneficiază de majorarea pensiilor, fără să se facă trimitere la sex.

27 — A se vedea Hotărârea din 8 februarie 1996, Laperre (C-8/94, Rec., p. I-273, punctul 18), Hotărârea din 14 decembrie 1995, Nolte (C-317/93, Rec., p. I-4625, punctul 33), Hotărârea din 19 noiembrie 1992, Molenbroek (C-226/91, Rec., p. I-5943, punctul 15), și Hotărârea din 7 mai 1991, Comisia/Regatul Belgiei (C-229/89, Rec., p. I-2205, punctul 19).

28 — A se vedea Hotărârea din 9 februarie 1999, Seymour-Smith și Perez (C-167/97, Rec., p. I-623, punctul 74 și 75), Hotărârea Kutz-Bauer (citată la nota de subsol 10, punctele 55-57), Hotărârea din 11 septembrie 2003, Steinicke (C-77/02, Rec., p. I-9027, punctul 63), și Hotărârea din 18 ianuarie 2007, Confédération générale du travail și alții (C-385/05, Rep., p. I-611, punctele 28 și 29).

De altfel, această constatare nu este contestată de niciuna dintre părți.

63. Dispozițiile naționale care fac obiectul prezentului litigiu, pe care se întemeiază această reglementare, nu urmăresc, cel puțin nu în mod vădit, defavorizarea unei anumite categorii de persoane de un anumit sex. Dimpotrivă, sistemul de ajustare a pensiilor din anul 2008 se bazează pe împărțirea beneficiarilor de pensii în mai multe categorii, diferențiate în funcție de cuantumul pensiilor și supuse unor ajustări diferite, fie că este vorba despre adaptări procentuale, fie despre adaptări forfetare. Din decizia Verfassungsgerichtshof din 24 septembrie 2009 cu privire la constituționalitatea ajustării pensiilor din anul 2008, la care face referire guvernul austriac în cadrul expunerilor sale, reiese că această clasificare are la bază principiul „gradației sociale" și își are originile într-o convenție încheiată între guvernul austriac și Österreichischer Seniorenrat (Consiliul austriac al persoanelor vârstnice), reprezentantul intereselor pensionarilor din acest stat membru. Referindu-se la geneza înființării și la considerațiile decisive care stau la baza acestei reforme, în cadrul ajustării pensiilor, guvernul austriac se bazează, în ultimă instanță, pe puterea sa discreționară. În orice caz, în concluzie se poate reține că dispozițiile naționale în litigiu pe care se întemeiază această reglementare sunt, în sensul jurisprudenței, „formulate în termeni neutri"[29], astfel încât, în fond, este îndeplinită și prima premisă pentru reținerea unei discriminări indirecte.

64. Așadar, rămâne de verificat existența discriminării indirecte. Conform unei jurisprudențe constante, sunt îndeplinite condițiile pentru o discriminare indirectă, în sensul articolului 4 alineatul (1) din Directiva 79/7, în cazul în care o măsură națională, chiar dacă nu se referă direct la sex, ci este formulată neutru, dezavantajează în fapt un procent mult mai mare de reprezentanți ai unui sex, cu excepția cazului în care această măsură este justificată de factori obiectivi și străini de orice discriminare bazată pe sex[30]. Acesta este cazul atunci când mijloacele selectate servesc unui obiectiv legitim al politicii sociale a statului membru ale cărui prevederi juridice sunt, în speță, discutate,

29 — Criteriile neutre utilizate de o reglementare sunt, în opinia autorului Egger, J., *op. cit.* (nota de subsol 20), p. 323, acelea de „muncă pe fracțiune de normă" sau „activitate profesională minoră". O părere similară are și Galantino, L., *op. cit.* (nota de subsol 14), p. 194. În opinia Prechal, S., „Combatting indirect discrimination in community law context" în *Legal issues of european integration*, 1993/1, Amsterdam, p. 84 și următoarele, sunt considerate criterii neutre, care ar putea voala o discriminare indirectă, și acelea precum „limitările de vârstă" (deoarece, de la o anumită vârstă, femeile ar fi ocupate cu creșterea copiilor), „angajarea cu fracțiune de normă" (deoarece treburile gospodărești nu permit femeilor angajarea cu normă întreagă), „condițiile necesare de studii" (deoarece cazurile în care femeile urmează studii de nivel înalt ar putea fi mai rare), „condiția fizică", „mobilitatea geografică" etc.

30 — A se vedea printre altele Hotărârea Jørgensen (citată la nota de subsol 12, punctul 29), Hotărârea din 26 septembrie 2000, Kachelmann (C-322/98, Rec., p. I-7505, punctul 23), Hotărârea din 9 septembrie 2003, Rinke (C-25/02, Rec., p. I-8349, punctul 33), Hotărârea Schönheit și Becker (citată la nota de subsol 12, punctul 67), și Hotărârea din 12 octombrie 2004, Wippel (C-313/02, Rec., p. I-9483, punctul 43).

iar aceste mijloace sunt adecvate și necesare pentru atingerea acestui obiectiv [31].

65. Conform acestei definiții, problemele relevate trebuie examinate într-o anumită ordine, astfel încât, mai întâi, trebuie să se stabilească dacă în speță există o inegalitate de tratament între bărbați și femei. În cazul în care această inegalitate de tratament există, trebuie să se determine dacă este justificată [32].

3. Inegalitatea de tratament între bărbați și femei

66. În conformitate cu criteriile stabilite de Curte în vederea dovedirii unei discriminări indirecte, în continuare, trebuie să se determine dacă reglementarea în litigiu are „efecte mai nefavorabile” [33] asupra pensionarilor de sex feminin decât asupra celor de sex masculin. În acest context, trebuie totuși atrasă atenția că, potrivit aprecierilor Curții, nu orice inegalitate de tratament, nesemnificativă, poate fi considerată discriminare. Dimpotrivă, dintr-o analiză mai atentă a jurisprudenței de până acum rezultă că, pentru a confirma o inegalitate de tratament relevantă, Curtea pleacă de la premisa că trebuie să fie depășit un anumit prag de gravitate [34], de exemplu, în acele cazuri în care reprezentanții unui anumit sex sunt dezavantajați în raport cu alții „în număr mult mai mare” [35] sau „într-un procent mult mai ridicat” [36].

67. Pentru a stabili dacă în acțiunea principală, în sensul jurisprudenței, sunt într-adevăr afectați de o reglementare nefavorabilă „un procent considerabil mai mare” [37] de pensionari de sex feminin decât de sex masculin, este necesară aprecierea elementelor de fapt care, datorită apropierii și cunoașterii circumstanțelor specifice, revine, în primul rând, instanței naționale. La aprecierea dreptului Uniunii, Curtea se poate întemeia

31 — A se vedea Hotărârile Roks (citată la nota de subsol 12, punctele 33 și 34), Nolte (citată la nota de subsol 27, punctul 28) și Laperre (citată la nota de subsol 25, punctul 14). Thüsing, G., *Europäisches Arbeitsrecht*, p. 69, punctul 5, atrage atenția că instituția discriminării indirecte potrivit căreia, după toate aparențele, prevederile, criteriile și procedurile neutre dezavantajează în mod special persoanele cu anumite caracteristici față de alte persoane și că aceste prevederi, criterii și proceduri nu sunt justificate material prin niciun obiectiv legal, iar mijloacele necesare atingerii acestui obiectiv sunt adecvate și necesare [a se vedea definiția de la articolul 2 alineatul (2) din Directiva 2000/78 a Consiliului din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă], a fost concepută inițial pentru libera prestare a serviciilor, înainte să fi fost transferată asupra discriminării pe criterii de sex în cauza Jenkins (Hotărârea din 31 martie 1981, 96/80, Rec., p. 911).

32 — Corespunde, în principal, schemei de verificare propuse de Haverkate, G./Huster, S., *op. cit.* (nota de subsol 16), punctul 701, p. 399.

33 — A se vedea Hotărârile Seymour-Smith și Perez (citată la nota de subsol 28, punctul 52) și Schönheit și Becker (citată la nota de subsol 12, punctul 69).

34 — În acest sens, a se vedea Steiner, J., „The principle of equal treatment for men and women in social security” în *Sex equality law in the European Union*, p. 123, nota de subsol 69, care atrage atenția că Curtea nu a stabilit încă pragul de la care efectul unei reglementări să poată fi considerat neproporțional, deși se pare că este necesară o discrepanță majoră a procentajelor.

35 — A se vedea Hotărârea din 27 octombrie 1998, Boyle și alții (C-411/96, Rec., p. I-6401, punctul 76), Hotărârea din 21 octombrie 1999, Lewen (C-333/97, Rec., p. I-7243, punctul 34), și Hotărârea din 16 iulie 2009, Gómez-Limón (C-537/07, Rep., p. I-6525, punctul 54).

36 — A se vedea jurisprudența citată la nota de subsol 30.

37 — A se vedea Hotărârea Schönheit și Becker (citată la nota de subsol 12, punctul 71).

numai pe situația de fapt, astfel cum a fost aceasta prezentată în decizia de trimitere și în observațiile scrise prezentate Curții [38].

68. Cele mai importante fapte au fost deja rezumate în cadrul celei de a doua întrebări preliminare. În completare, instanța explică în decizia de trimitere că, în opinia sa, există o inegalitate de tratament al beneficiarilor de pensii vizați de ajustarea pensiilor din anul 2008 în măsura în care pensiile inferioare baremului alocației compensatorii (747 de euro) au fost majorate numai cu 1,7 %, în timp ce pensiile cuprinse între 747 de euro și 2 160 de euro au fost majorate mai mult. Potrivit datelor statistice prezentate în acțiunea principală, intrau în domeniul de aplicare al ASVG și beneficiau de pensii pentru activitatea desfășurată (pensie proprie) un număr total de 1 325 762 de persoane (din care 614 293 de bărbați și 711 469 de femei). În cadrul acestui grup de pensionari, 562 463 de persoane primeau o pensie de până la 750 de euro lunar (așa-numita pensie minimă), dintre care 408 910 femei și 153 553 de bărbați. De aici rezultă că, în cadrul grupului de pensionari de sex feminin, procentul persoanelor care primeau o pensie de până la 750 de euro era de 57 %. În schimb, procentul persoanelor care primeau o pensie minimă (până la 750 de euro lunar) din grupul pensionarilor de sex masculin era de 25 %. Astfel, procentul femeilor afectate de ajustarea pensiilor din anul 2008 este de 2,3 ori mai mare decât cel al bărbaților [39].

69. Potrivit precizărilor instanței de trimitere, în cazul de față se impunea – având în vedere că Curtea nu a stabilit nicio limită minimă de la care să se prezume o discriminare indirectă – să se adreseze Curții întrebarea privind existența unei dezavantajări mai puternice a sexului feminin în sensul unei discriminări indirecte pe criterii de sex conform dreptului Uniunii. Trebuie admisă în mod deschis constatarea instanței de trimitere că Curtea nu a stabilit o valoare limită sau o diferență procentuală de la care să se considere că sunt reunite elementele constitutive ale unei inegalități de tratament [40]. Din examinarea jurisprudenței actuale a Curții referitoare la Directiva 79/7 nu pot fi desprinse concluzii

38 — A se vedea Hotărârile Schönheit și Becker (citată la nota de subsol 12, punctul 71), Molenbroek (citată la nota de subsol 27, punctul 12) și Jackson și Cresswell (citată la nota de subsol 19, punctul 3) și Hotărârea din 11 iunie 1987, Teuling (30/85, Rec., p. 2497, punctul 14).

39 — A se vedea p. 10 din decizia de trimitere.

40 — Această apreciere este împărtășită și de Prechal, S., *op. cit.* (nota de subsol 29), p. 85 și următoarele. Potrivit autoarei, acest lucru este de înțeles, întrucât, în anumite cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare adresate Curții, instanțele de trimitere stabiliseră deja că „în principal femeile" erau cele afectate de o anumită măsură sau întrebările preliminare erau formulate de așa manieră încât se implica inegalitatea de tratament. În continuare, autoarea atrage atenția că, în conformitate cu partajarea competențelor între Curte și instanțele naționale, acestora din urmă le revine sarcina de a aprecia faptele din acțiunea principală. Acest lucru nu împiedică însă Curtea să le ofere instanțelor naționale indicii utile cu privire la *modul* de apreciere a acestor fapte.

clare. În schimb, hotărârile referitoare la articolul 141 CE având ca obiect reglementări defavorabile pentru lucrătorii angajați pe fracțiune de normă cuprindeau procente concrete în ceea ce privește sexul defavorizat. De exemplu, în cauza Hill și Stapleton [41], Curtea a stabilit că 99,2 % dintre „Clerical Assistants" care lucrau cu fracțiune de normă, precum și 98 % din numărul total al lucrătorilor din serviciul public, angajați cu contracte de muncă pe durată fracționată, erau femei. În cauza Schröder [42], numărul lucrătorilor de sex feminin angajați pe fracțiune de normă era de 95 %, iar în cauza Voß [43], 88 % dintre profesorii angajați pe fracțiune de normă din Landul Berlin erau femei. La fel în cauza Schönheit și Becker [44], în care numărul lucrătorilor de sex feminin angajați pe fracțiune de normă din aparatul administrativ al Landului Hessen erau de circa 87,9 %.

70. Cu siguranță, aceste exemple nu sunt absolut irelevante pentru interpretarea Directivei 79/7. Însă, în definitiv, astfel cum admite în mod expres și guvernul austriac, acestea nu pot oferi un procent clar de la care să se aprecieze că este vorba despre o inegalitate de tratament în sensul jurisprudenței. Un astfel de procedeu nu ar respecta complexitatea sarcinii de apreciere, întrucât elementele de drept și de fapt pertinente pot fi în mod considerabil diferite de la un caz la altul. De regulă, este aproape imposibil să se indice valori procentuale fixe, deoarece pot prezenta importanță și cifrele absolute, și intensitatea respectivului efect [45]. Prin urmare, considerăm indispensabilă aprecierea fiecărui caz particular, aceasta fiind practica Curții în cadrul exercitării competențelor sale de interpretare în fiecare cauză cu care a fost sesizată până în prezent.

71. Obiecțiile guvernului austriac [46] împotriva luării în considerare a procentului persoanelor de ambele sexe afectate nu sunt convingătoare. În demersul său de a avertiza împotriva pierderii autonomiei statelor membre în privința organizării politicii sociale, guvernul austriac omite, în primul rând, faptul că acest procent se utilizează exclusiv pentru explicarea logică prealabilă a problemei dacă există o inegalitate de tratament între persoane de sex diferit, ceea ce nu implică în mod necesar existența unei discriminări interzise. Astfel cum reiese clar din jurisprudența constantă, deja citată, a Curții, suntem în prezența unei discriminării interzise în situația în care măsurile în discuție nu sunt justificate de factori obiectivi străini de discriminarea pe criterii

41 — Hotărârea din 17 iunie 1998, Hill și Stapleton (C-243/95, Rec., p. 3739).

42 — Hotărârea din 10 februarie 2000, Schröder (C-50/96, Rec., p. I-743).

43 — Hotărârea din 6 decembrie 2007, Voß (C-300/06, Rep., p. I-19573).

44 — Hotărârea Schönheit și Becker (citată la nota de subsol 12, punctul 35).

45 — În acest sens, a se vedea Haverkate, G./Huster, S., *op. cit.* (nota de subsol 16), punctul 706, p. 400.

46 — A se vedea punctul 22 din observațiile scrise ale guvernului austriac.

de sex [47]. În al doilea rând, guvernul austriac pierde din vedere aspectul că competențele de reglementare în domeniul politicii sociale recunoscute statelor membre atât prin tratate, cât și prin jurisprudența Curții, astfel cum am menționat deja, sunt limitate, printre altele, de principiul egalității de tratament. Așadar, Curtea a subliniat în mod întemeiat de fiecare dată că exercitarea acestor competențe nu poate avea ca efect golirea de conținut a unui principiu atât de important al dreptului Uniunii [48].

72. În ceea ce privește întrebarea centrală, și anume dacă în acțiunea principală a fost depășit pragul critic, suntem de părere că acest lucru trebuie admis, întrucât procentul persoanelor de sex feminin care primesc pensii minime majorate cu numai 1,7 % (comparativ cu pensiile între 747 de euro și 2 160 de euro) este dublu față de persoanele de sex masculin care primesc pensii minime. Astfel, femeile din categoria persoanelor ale căror pensii sunt sprijinite doar într-o mică măsură de statul austriac (fără a lua în considerare alocația compensatorie) constituie majoritatea, de unde putem concluziona că există o inegalitate de tratament. Suspiciunea unei inegalități de tratament a instanței de trimitere ni se pare, așadar, întemeiată.

73. Această constatare este corectă în măsura în care ne referim exclusiv la efectele majorării pensiilor, omițând însă eventualele efecte avantajoase ale alocației compensatorii la care guvernul austriac se referă în mod repetat în cadrul argumentației sale. Se pare că jurisprudența [49] Curții de până în prezent tinde, atunci când Curtea examinează efectele unei anumite măsuri de politică socială, să nu țină seama de alte efecte avantajoase ale sistemului de asigurări sociale care

47 — În acest sens, a se vedea Bieback, K.-J., *Die mittelbare Diskriminierung wegen des Geschlechts*, *op. cit.* (nota de subsol 13), p. 102, care atrage atenția că o încălcare a interdicției de discriminare poate fi admisă numai după verificarea și deducerea inexistenței justificării obiective. Astfel, ar fi incorect să se admită discriminarea numai pentru motivul că s-au constatat efecte negative diferențiate. Criteriul lipsei unei justificări face parte din categoria faptelor pentru care a fost instituită interdicția de discriminare.

48 — A se vedea jurisprudența citată la nota de subsol 28.

49 — A se vedea Hotărârea din 17 mai 1990, Barber (C-262/88, Rec., p. I-1889, punctul 34). În această hotărâre, Curtea s-a pronunțat cu privire la modul în care trebuie să procedeze instanțele naționale în cazul examinării întrebării dacă în respectivul caz a fost luat în considerare principiul egalității de remunerare conform articolului 141 CE. Potrivit opiniei Curții, controlul judiciar ar fi dificil și eficacitatea practică a articolului 141 CE ar fi diminuată proporțional, dacă instanțele naționale ar fi obligate să evalueze și să compare remunerațiile acordate în fiecare caz în parte lucrătorilor de sex feminin cu cele ale lucrătorilor de sex masculin. În opinia Curții, este asigurată o privire de ansamblu care permite un control eficient în măsura în care principiul egalității de remunerare ar fi aplicat *fiecărui element particular* al remunerației plătite lucrătorilor de sex masculin și celor de sex feminin.

compensează dezavantajele [50]. Dimpotrivă, Curtea se rezumă numai la efectele măsurii concrete, izolate, aflate în discuție. În principiu, această abordare a Curții nu permite luarea în considerare, în cadrul examinării unei situații de inegalitate de tratament, a efectelor alocației compensatorii acordate suplimentar față de majorarea pensiei. Nu trebuie, așadar, să se țină seama de aspectul subliniat de guvernul austriac în cadrul ședinței cu privire la venitul care, potrivit dreptului fiscal național, este impozabil de la suma de 1 000 de euro, măsură care, susține guvernul, are scopul de a îmbunătăți situația financiară a persoanelor care primesc pensii minime față de cele cu pensii mai mari.

74. Rămâne însă de văzut dacă poate fi continuată această abordare. Astfel, în ultimă instanță, pentru aprecierea acțiunii principale, nu este determinant punctul de vedere urmat, întrucât, în esență, acesta conduce la același rezultat. Vom demonstra acest lucru în cele ce urmează prin introducerea, cu titlu accesoriu, în cadrul analizei noastre, a efectelor alocației compensatorii. Astfel, dacă se recurge la statisticile primite din partea instanței de trimitere, care indică numărul de persoane din categoria pensionarilor care primesc pensia minimă care nu au dreptul la acordarea alocației compensatorii (pentru că pensiei i se adaugă și venitul soțului cu care locuiește), motiv pentru care aceste persoane nu se încadrează în categoria celor care beneficiază de majorarea baremului alocației compensatorii în cadrul ajustării pensiilor din anul 2008; astfel, rezultă că partea persoanelor de sex feminin care primesc pensii minime este vădit predominantă [51]. Acest aspect este indicat expres de instanța de trimitere în cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare [52].

75. Așadar, dacă sunt luate în considerare aceste două criterii (acordarea unei pensii minime, neacordarea unei alocații suplimentare), în final, se constată că marea majoritate a persoanelor afectate sunt femei. De aici se desprinde concluzia că acordarea alocației compensatorii nu înlătură nici inegalitatea de tratament al femeilor comparativ cu categoria persoanelor care primesc pensii superioare, nici inegalitatea de tratament față de persoanele de sex masculin care primesc pensii minime. În măsura în care, astfel cum a subliniat și instanța de trimitere, majorarea comparativ inferioară a pensiilor minime față de pensiile cuprinse între 747 de euro și 2 160 de euro trebuie considerată defavorizare, atunci trebuie să se constate de asemenea inegalitatea de tratament între cele două sexe în suprareprezentarea procentului feminin între pensionari.

50 — De la același mod de interpretare a jurisprudenței se pare că pornesc și Haverkate, G./Huster, S., *op. cit.* (nota de subsol 16), punctul 703, p. 400. Autorii fac referire la faptul că, până în prezent, Curtea a negat posibilitatea compensării unui dezavantaj prin alte efecte, favorabile, ale sistemului de asigurări sociale.

51 — Potrivit statisticilor instanței de trimitere, sunt afectați 47 % dintre pensionarii de sex feminin (336 305 din 711 469) și 14 % dintre pensionarii de sex masculin (89 387 din 614 293).

52 — A se vedea p. 15 din decizia de trimitere.

4. Concluzie intermediară

76. Concluzia intermediară reținută este că între cele două sexe există o inegalitate de tratament. Discriminare indirectă ar exista în cazul în care ar lipsi motivul de justificare obiectiv. În măsura în care putem fi de acord cu instanța de trimitere cu privire la aspectul că niciun motiv obiectiv nu justifică inegalitatea de tratament într-o situație precum cea din acțiunea principală, lucru sugerat în cea de a doua întrebare preliminară, pentru motive de consecvență, trebuie de asemenea constatat că reglementarea în litigiu, care este și punctul de origine al inegalității de tratament, este discriminatorie în sensul articolului 4 alineatul (1) din Directiva 79/7, motiv pentru care reglementării în discuție i se opune și dispoziția acestei directive.

77. Prin urmare, trebuie să se răspundă și la cea de a doua întrebare preliminară că articolul 4 din Directiva 79/7 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale privind ajustarea anuală a pensiilor conform căreia, pentru o anumită categorie de pensionari care primesc pensii minime, este prevăzută o majorare potențial inferioară celei aplicabile altor pensionari, în măsura în care sunt afectați 25 % dintre pensionarii de sex masculin și 57 % dintre pensionarii de sex feminin și în măsura în care lipsește un motiv de justificare obiectiv.

D — *Cu privire la a treia întrebare preliminară*

1. Justificarea inegalității de tratament

a) Existența motivelor de justificare

78. Absența incontestabilă din acțiunea principală a unui motiv de justificare obiectiv poate fi relevată numai în cadrul examinării celei de a treia întrebări preliminare, prin intermediul căreia este ridicată explicit această problemă de drept.

79. Astfel, pe de o parte, într-o jurisprudență constantă, Curtea a explicat că, în cele din urmă, instanța națională este singura competentă să aprecieze situația de fapt și să interpreteze dreptul intern, să stabilească dacă și în ce măsură o reglementare juridică, aplicabilă fără discriminare pe criterii de sex, dar care afectează totuși un procent semnificativ mai mare de femei decât de bărbați, este justificată prin motive obiective străine de

discriminarea pe criterii de sex [53]. Pe de altă parte însă, Curtea a explicat că trebuie să furnizeze răspunsuri utile întrebărilor adresate de instanța de trimitere și că este competentă, pe baza indicațiilor din dosarul acțiunii principale și a observațiilor scrise și orale prezentate în fața sa, să ofere îndrumări dacă acestea sunt de natură să permită pronunțarea unei hotărâri de către instanța națională, deși revine acesteia din urmă, în cadrul unei trimiteri preliminare, sarcina de a constata existența unor astfel de factori obiectivi în cazul concret aflat pe rolul său [54].

80. În principiu, revine statului membru, autor al reglementării în cauză, sau părții din acțiunea principală care invocă această reglementare sarcina de a face dovada în fața instanței naționale a existenței unor motive obiective străine de orice discriminare pe criterii de sex care să justifice respectiva reglementare [55]. Astfel cum a explicat în mod clar Curtea în Hotărârea Schönheit și Becker [56], o inegalitate de tratament al bărbaților și al femeilor poate fi eventual justificată de alte motive decât cele invocate în momentul adoptării reglementării. În decizia de trimitere a instanței naționale se indică o serie de motive justificative [57] pe care s-a întemeiat Pensionsversicherungsanstalt în cadrul acțiunii principale. Guvernul austriac și-a însușit în mod implicit aceste argumente în vederea acestei proceduri de pronunțare a unei hotărâri preliminare, pronunțându-se în calitate de reprezentant constituțional al Republicii Austria cu privire la aceste motive justificative. Drept motive pentru inegalitatea de tratament sunt enumerate vârsta mai mică de pensionare a femeilor, perioada mai mare în care acestea beneficiază de pensie și majorarea specială a baremului alocației compensatorii.

81. În scopul prezentei cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare, în continuare, trebuie examinat dacă aceste motive pot fi privite ca factori obiectivi în sensul jurisprudenței care justifică inegalitatea de tratament. De asemenea, trebuie să se stabilească dacă acestea sunt adecvate, necesare și corespunzătoare pentru atingerea obiectivului urmărit prin reforma pensiilor, și anume acela de menținere a puterii de cumpărare a pensiilor pentru limită de vârstă. Potrivit jurisprudenței Curții, o măsură care vizează atingerea unui obiectiv este adecvată numai în cazul în care răspunde cu adevărat preocupării privind realizarea acestuia în mod

53 — A se vedea Hotărârea din 13 iulie 1989, Rinner-Kühn (171/88, Rec., p. 2743, punctul 15), Hotărârile Seymour-Smith și Perez (citată la nota de subsol 28, punctul 67) și Schönheit și Becker (citată la nota de subsol 12, punctul 82).

54 — A se vedea Hotărârea din 7 martie 1996, Freers și Speckmann (C-278/93, Rec., p. I-1165, punctul 24), și Hotărârile Seymour-Smith și Perez (citată la nota de subsol 28, punctul 68), Kutz-Bauer (citată la nota de subsol 12, punctul 52) și Schönheit și Becker (citată la nota de subsol 12, punctul 83).

55 — A se vedea Hotărârile Seymour-Smith și Perez (citată la nota de subsol 28, punctul 69), Kutz-Bauer (citată la nota de subsol 12, punctul 62) și Schönheit și Becker (citată la nota de subsol 12, punctul 87).

56 — Hotărârea Schönheit și Becker (citată la nota de subsol 12, punctul 86).

57 — După cum explică în mod întemeiat Bieback, K.-J., *Die mittelbare Diskriminierung wegen des Geschlechts*, *op. cit.* (nota de subsol 13), p. 98, spre deosebire de curțile constituționale naționale, Curtea de Justiție a Uniunii Europene nu poate examina toate motivele de justificare posibile numai pe baza situației din proces, ci trebuie să se axeze pe motivele prezentate de părțile implicate în acțiune.

coerent și sistematic [58]. O măsură este necesară atunci când, dintre mai multe măsuri adecvate pentru realizarea obiectivului urmărit, este cea mai puțin constrângătoare pentru interesul sau pentru valoarea juridică în cauză [59]. Îngrădirea neadecvată a dreptului la egalitate de tratament apare în cazul în care, în pofida contribuției măsurii naționale la atingerea obiectivului de interes general, această măsură ar determina aducerea unei atingeri disproporționate acestui drept.

b) Examinarea motivelor de justificare

i) Vârsta mai mică de pensionare a femeilor

82. Pentru a justifica măsura în litigiu, pârâta din acțiunea principală a arătat că numărul mediu al prestațiilor lunare care trebuie luate în considerare la calculul pensiei este – din cauza vârstei mai mici de pensionare a femeilor – considerabil mai mic, astfel încât o pensie calculată după principiul asigurării este în mod necesar mai mică.

83. Decizia unui stat membru de a stabili vârste diferite de pensionare pentru bărbați și femei este o decizie care ține, în principiu, de suveranitatea statală, care nu încalcă Directiva 79/7, întrucât articolul 7 alineatul (1) din aceasta permite, în mod expres, statelor membre să excludă acest aspect din domeniul de aplicare al directivei [60]. În ceea ce privește problema justificării, trebuie să achiesăm la opinia instanței de trimitere care subliniază în mod întemeiat că sistemele de asigurare bazate pe cotizații pot fi justificate în mod obiectiv dacă prestațiile în cadrul acestor sisteme se realizează în funcție de cuantumul și de perioada de plată a cotizațiilor. Având în vedere că, potrivit precizărilor instanței de trimitere, și la baza sistemului austriac de asigurare obligatorie de pensie stă un concept de plată a unor cotizații, pare justificat în mod obiectiv ca, în anumite condiții, din cauza cotizațiilor mai mici și a perioadei de cotizare mai reduse datorită vârstei de pensionare mai

58 — A se vedea Hotărârea din 11 martie 2010, Attanasio Group (C-384/08, Rep., p. I-2055, punctul 51), și Hotărârea din 17 noiembrie 2009, Presidente del Consiglio dei Ministri (C-169/08, Rep., p. I-10821, punctul 42).

59 — Hotărârea din 11 iulie 1989, Schräder (265/87, Rec., p. 2237, punctul 21). În opinia Prechal, S., *op. cit.* (nota de subsol 29), p. 89, la examinarea justificării unei discriminări indirecte trebuie să se examineze dacă nu ar fi existat o modalitate de atingere a obiectivului urmărit pe căi mai puțin sau deloc discriminatorii.

60 — A se vedea în acest sens Guggenbühl, A./Leclerc, S., *Droit social européen des travailleurs salariés et indépendants*, Bruxelles, 1995, p. 466.

mici, femeile să primească o pensie mai mică decât bărbații.

84. Astfel cum au remarcat în mod întemeiat instanța de trimitere [61] și Comisia [62], nu este clar ce legătură trebuie să existe între, pe de o parte, dependența pensiei de cotizații și, pe de altă parte, defavorizarea pensionarilor care primesc pensii minime ca urmare a majorării speciale a pensiei. Din expunerile instanței de trimitere rezultă că, în cazul ajustării anuale a pensiilor din speță, nu este vorba despre o parte a prestației al cărei cuantum are legătură cu cuantumul și cu perioada cotizațiilor. Dimpotrivă, astfel cum am explicat la început, ajustarea anuală a pensiilor are la bază ideea de menținere a puterii de cumpărare a pensiilor prin alinierea acestora la prețurile de consum. Nu este însă clar de ce nu trebuie menținută și puterea de cumpărare a pensiilor mai mici (din cauza perioadei mai reduse a prestațiilor) ale femeilor. După cum reiese din decizia de trimitere, de la majorarea excepțională nu au fost excluse decât pensiile aflate sub baremul alocației compensatorii. Dacă avem în vedere că perioada mai scurtă de contribuție a femeilor se reflectă deja în acordarea unor pensii mai mici, nu poate exista niciun motiv obiectiv să se profite de acest fapt pentru a dezavantaja încă o dată pensionarele care primesc pensii minime prin neacordarea majorării speciale a pensiilor.

85. De aceea, perioada redusă de cotizare a beneficiarilor de sex feminin determinată de vârsta mai mică de pensionare nu poate justifica majorarea inferioară a pensiilor minime, prevăzută în cadrul majorării pensiilor, și nici defavorizarea rezultată a pensionarelor cu pensii minime.

ii) Perioada mai lungă în care femeile beneficiază de pensie

86. O altă justificare pentru inegalitatea de tratament este perioada mai lungă în care femeile beneficiază de pensie datorită speranței de viață mai mari a femeilor. Potrivit jurisprudenței Curții [63], pentru a justifica defavorizarea unuia dintre sexe, este necesar ca acest lucru să se întemeieze pe motive obiective, „străine de orice discriminare pe criterii de sex”. În schimb, contrar celor susținute de instanța de trimitere [64] și de Comisie [65], această justificare, dacă este avută în

61 — A se vedea p. 13 din decizia de trimitere.

62 — A se vedea punctul 34 și următoarele din observațiile scrise ale Comisiei.

63 — A se vedea punctul 64 din prezentele concluzii și jurisprudența citată la nota de subsol 30.

64 — A se vedea p. 14 din decizia de trimitere.

65 — A se vedea punctul 41 din observațiile scrise ale Comisiei.

vedere, nu trebuie privită ca nelegitimă pentru motivul că, în medie, femeile au speranța de viață mai mare decât bărbații, ceea ce are ca posibil rezultat suprareprezentarea celor dintâi. Deși acest aspect poate fi important pentru a constata o inegalitate de tratament, totuși acesta nu influențează problema unei justificări, care ar trebui examinată separat. În acest sens, speranța de viață însăși ar trebui privită ca un factor neobiectiv în sensul jurisprudenței.

87. În acest sens, trebuie amintit că în Hotărârile Neath [66] și Coloroll Pension Trustees [67], Curtea a luat la cunoștință faptul că, la finanțarea sistemelor de pensii în litigiu în respectivele cauze, speranța de viață diferită a bărbaților și a femeilor a fost un factor actuarial fundamental. Curtea nu s-a pronunțat însă cu privire la compatibilitatea acestui factor cu interdicția de drept al Uniunii a discriminării pe criterii de sex [68]. Curtea a precizat numai, *obiter dicta*, în cele două hotărâri că, în ceea ce privește cotizațiile angajaților la sistemele de pensii ocupaționale care intră în domeniul de aplicare al articolului 119 alineatul (1) din Tratatul CEE, acestea ar trebui să aibă aceeași valoare pentru angajații de sex masculin și pentru cei de sex feminin, deoarece sunt parte integrantă a remunerației [69]. Din această constatare nu se poate însă concluziona că Curtea privește speranța de viață ca un factor neobiectiv pentru calculul pensiei pentru limită de vârstă.

88. În definitiv, în scopul soluționării prezentei proceduri, nu este necesar să se răspundă la această întrebare, întrucât nu există, evident, nicio legătură între, pe de o parte, perioada de acordare a pensiei pentru limită de vârstă și, pe de altă parte, neacordarea majorării speciale a pensiilor beneficiarilor din categoria celor cu pensii minime. Acest lucru se observă din faptul că în categoria pensionarilor care beneficiază de o majorare excepțională a pensiilor se găsesc și femei. Acestea nu beneficiază de majorarea excepțională a pensiilor pentru că speranța lor de viață este mai mare decât cea a pensionarelor cu pensii minime, ci pentru că pensiile lor pentru limită de vârstă sunt de la bun început mai mari. Astfel cum am precizat deja, nu este clar de ce nu trebuie menținută și puterea de cumpărare a pensiilor minime. Așadar, perioada mai mare în care femeile beneficiază de pensie nu poate fi

66 — Hotărârea din 22 decembrie 1993, Neath (C-152/91, Rec., p. I-6935, punctul 24).

67 — Hotărârea din 28 septembrie 1994, Coloroll Pension Trustees (C-200/91, Rec., p. I-4389, punctul 74).

68 — A se vedea punctul 55 din Concluziile avocatului general Kokott prezentate la 30 septembrie 2010 în cauza Association Belge des Consommateurs Test-Achats și alții (hotărâre citată la nota de subsol 14).

69 — Hotărârile Neath (citată la nota de subsol 66, punctul 31, a doua teză) și Coloroll Pension Trustees (citată la nota de subsol 67, punctul 80, a doua teză).

invocată drept justificare pentru o inegalitate de tratament.

Astfel, înainte de a examina acest motiv de justificare, este necesar să amintim obiectivele legislative ale reglementărilor în litigiu.

iii) Majorarea specială a baremelor alocațiilor compensatorii

89. În final, trebuie examinat dacă, în cadrul ajustării pensiilor din anul 2008, creșterea inferioară a pensiilor minime și afectarea puternică a pensionarilor de sex feminin la aprecierea pensiei poate fi justificată prin majorarea supraproporțională a baremului alocației compensatorii.

— Existența unui obiectiv legitim al politicii sociale

90. Justificarea unei măsuri trebuie verificată, printre altele, în ceea ce privește coerența ei cu obiectivul reglementării la realizarea căruia aceasta trebuie în definitiv să contribuie [70].

91. Guvernul austriac indică drept scop al majorării pensiilor necesitatea de a menține puterea lor de cumpărare, ceea ce reprezintă un obiectiv legitim de politică socială. Trebuie să se facă diferențierea între majorarea propriu-zisă a pensiilor și mecanismul alocației compensatorii a cărui funcție este, potrivit precizărilor guvernului austriac, aceea de a-i ajuta pe acei pensionari cu pensii reduse din cauza, de exemplu, a perioadei mici a cotizațiilor sau din cauza veniturilor mici din timpul vieții active [71]. Sistemul alocațiilor compensatorii este finanțat din fonduri publice. Pentru acest motiv, în Hotărârea Skalka [72], Curtea a conferit alocației compensatorii caracter de ajutor social și a calificat-o drept prestație specială cu caracter necontributiv în sensul articolului 4 alineatul (2a) din Regulamentul nr. 1408/71. În măsura în care alocației compensatorii i se atribuie un caracter de ajutor social, întrucât, în cazul unei pensii

70 — Necesitatea coerenței în privința activității de reglementare a legiuitorului european a fost subliniată cel mai recent de Curte în Hotărârea Association Belge des Consommateurs Test-Achats și alții (citată la nota de subsol 14, punctul 21).

71 — A se vedea punctul 8 și următoarele din observațiile scrise ale guvernului austriac.

72 — Hotărârea din 29 aprilie 2004, Skalka (C-160/02, Rec., p. I-5613, punctele 26 și 30).

insuficiente, asigură minimul de subzistență, prin aceasta se urmărește un obiectiv, de asemenea, legitim al politicii sociale.

examinarea unei justificări. Necesitatea includerii în luarea deciziei a efectelor alocației compensatorii este susținută, nu în ultimul rând, de împrejurarea că instanța de trimitere solicită în mod expres Curții acest lucru prin intermediul celei de a treia întrebări preliminare. Trebuie să se dea curs acestei solicitări. Prin urmare, în continuare, trebuie analizat efectul global al celor două instrumente.

— Pertinența măsurilor pentru realizarea obiectivelor propuse

Inconsecvența ca rezultat al combinării diferitelor instrumente de politică socială

Cu privire la convergența efectelor dintre majorarea pensiilor și alocația compensatorie

92. Prin intermediul celei de a treia întrebări preliminare, se ridică problema justificării inegalității de tratament având în vedere interacțiunea complexă dintre majorarea pensiilor și alocația compensatorie. Astfel cum am menționat deja [73], la examinarea efectelor unei anumite măsuri de politică socială, Curtea a refuzat până în prezent să ia în considerare și alte efecte pozitive ale sistemului de asigurări care compensau dezavantajele. Deși în cazul majorării pensiilor și în cel al alocației compensatorii este vorba despre două instrumente diferite ale politicii sociale naționale, cu efecte diferite asupra pensiei pentru limită de vârstă, după cum a susținut în mod foarte convingător guvernul austriac [74], între cele două există o convergență a efectelor care trebuie luată în considerare la

Natura juridică diferită a instrumentelor

93. Cu privire la adecvarea respectivelor măsuri, în special la coerența acestora în raport cu respectivele obiective, există îndoieli în măsura în care ele se diferențiază din perspectiva naturii lor juridice, neputând fi, astfel, considerate substituibile în mod discreționar.

94. Curtea a considerat până acum, de exemplu, în Hotărârile Teuling [75] și Molenbroek [76], că reglementări naționale de majorare care le garantau beneficiarilor dreptului un minim de subzistență și care, prin derogare, excludeau solicitanții care dispun de venituri

73 — A se vedea punctul 73 din prezentele concluzii.

74 — A se vedea punctul 11 și următoarele din observațiile scrise ale guvernului austriac. A se vedea de asemenea p. 34 din decizia Verfassungsgerichtshof din 24 septembrie 2009, care este de părere că, „fiind o componentă integrată a sistemului de asigurări de pensii din cadrul asigurărilor sociale legale, alocația compensatorie [trebuie], dacă este cazul, să fie luată în considerare la verificarea constituționalității reglementărilor sale".

75 — Hotărârea Teuling (citată la nota de subsol 38).

76 — Hotărârea Molenbroek (citată la nota de subsol 27).

suficiente, de exemplu, de veniturile soțului, sunt compatibile cu Directiva 79/7, chiar și atunci când numărul bărbaților era mai mare decât numărul femeilor care beneficiau de compensație [77]. Totuși, trebuie subliniat că în fiecare caz era vorba despre măsuri care urmăreau garantarea unui venit echivalent cu venitul social minim [78]. Astfel, aceste măsuri aveau, în esență, caracterul unui ajutor social. Curtea a admis legitimitatea acestui obiectiv afirmând că „atribuirea unui venit echivalent venitului social minim reprezintă o componentă integrată a politicii sociale a statelor membre și că acestea dispun de o marjă de apreciere rezonabilă în ceea ce privește natura măsurilor de protecție socială și modalitățile concrete de realizare a acestora” [79].

95. Reglementările de majorare cu care s-a confruntat Curtea în acele cauze sunt asemănătoare cu alocația compensatorie din litigiu în măsura în care au un caracter de ajutor social. În scopul prezentei proceduri și prin trimiterea la această jurisprudență, neacordarea alocației compensatorii ar putea fi justificată prin veniturile suficiente ale soțului – cum este cazul reclamantei din acțiunea principală – fără a justifica însă și omisiunea ajustării speciale pentru titularii pensiilor minime, aspect care este, de fapt, în cauză în speță. Așadar, jurisprudența amintită anterior nu poate fi transpusă în privința acțiunii principale.

96. Cu alte cuvinte, existența unor mijloace financiare suficiente poate fi eventual invocată din perspectiva acestei jurisprudențe drept justificare pentru neacordarea alocației compensatorii, nu însă și pentru refuzul ajustării speciale a pensiei, întrucât această din urmă măsură nu are caracter de ajutor social, având o cu totul altă natură juridică.

— Imposibilitatea de substituire a celor două măsuri

97. Un alt argument împotriva coerenței măsurilor este obiectivul de reglementare diferit al acestora, ceea ce reprezintă încă un motiv pentru a nu le considera ca fiind liber substituibile.

98. Având în vedere explicațiile oferite de instanța de trimitere, există îndoieli cu privire la aspectul dacă creșterea supraproporțională a baremului alocației compensatorii poate fi într-adevăr invocată drept motiv de justificare

77 — Hotărârile Teuling (citată la nota de subsol 38, punctul 14) și Molenbroek (citată la nota de subsol 27, punctul 20).

78 — A se vedea Hotărârea Molenbroek (citată la nota de subsol 27, punctul 14).

79 — *Ibidem* (punctul 15).

obiectivă, întrucât scopul acestei măsuri este ca majoritatea pensionarilor să beneficieze de alocația compensatorie, iar nu garantarea unei ajustări speciale a pensiilor. Potrivit informațiilor prezentate de guvernul austriac, prin această măsură, legiuitorul național urmărea ca pensionarii care până acum depășeau cu puțin baremul din cauza ajustării inferioare a pensiilor lor să poată fi incluși în categoria beneficiarilor baremului majorat special și să beneficieze în final de o alocație compensatorie [80]. Oricât de legitimă ar părea această măsură a politicii sociale, totuși nu se explică de ce pensionarii care primesc pensii minime au fost excluși de la majorarea specială a pensiilor, dacă ne gândim că instrumentele alocației compensatorii și ale ajustării pensiilor au de fapt obiective de politică socială diferite care trebuie diferențiate [81].

99. Cu alte cuvinte, dacă ajustarea pensiilor în discuție constă, în esență, în majorarea specială a baremului alocației compensatorii, concomitent cu omisiunea de a aplica majorarea specială pensiilor minime precum celorlalte pensii, rezultatul acestei ajustări este combinarea unor măsuri cu obiective diferite de politică socială. Acest lucru este indicat și de instanța de trimitere în cadrul analizei sale a sistemului de ajustare a pensiilor [82]. În privința caracterului diferit al obiectivelor urmărite, din punctul de vedere al coerenței, pare lipsită de sens posibilitatea de justificare obiectivă a suprimării unei măsuri de politică socială prin înlocuirea acesteia cu o altă măsură de politică socială.

— Lipsa caracterului adecvat al măsurii pentru realizarea obiectivului de menținere a puterii de cumpărare

100. Independent de cele menționate, trebuie luat în considerare că utilizarea în alte scopuri a alocației compensatorii, și anume pentru sprijinirea pensiilor pentru limită de vârstă, nu poate înlătura defavorizarea pensionarelor care primesc pensii minime, deoarece alocația compensatorie nu este acordată din cauza calculării celorlalte venituri ale acestora, precum și a veniturilor soțului cu care locuiește. Neacordarea acestei alocații compensatorii are, în cele din urmă, efectul de a spori defavorizarea pensionarelor care primesc pensii minime față de alte categorii de pensionari (pensionarii care primesc pensii mai mari și pensionarii de sex masculin care primesc pensii minime). Având în vedere informațiile oferite de instanța de trimitere, în cadrul explicațiilor referitoare la a doua întrebare preliminară, ne-am referit deja la gradul de defavorizare a pensionarelor care

80 — A se vedea punctul 11 din observațiile scrise ale guvernului austriac.

81 — A se vedea punctul 90 și următoarele din prezentele concluzii.

82 — A se vedea punctul 16 din decizia de trimitere.

primesc pensii minime [83]. Chiar dacă luăm în considerare o putere discreționară [84] extinsă a statelor membre, este îndoielnic că majorarea baremelor alocației compensatorii, astfel cum prevede reglementarea în litigiu, poate contribui la menținerea puterii de cumpărare a titularelor pensiilor minime.

— Lipsa necesității reglementării

101. Independent de ceea ce precedă, acest tratament dezavantajos ridică îndoieli în privința necesității ajustării pensiilor pentru menținerea puterii de cumpărare a pensiilor pentru limită de vârstă conform principiului gradației acestora, întrucât, astfel cum a explicat Comisia în mod convingător [85], atingerea acestui obiectiv ar fi fost, de asemenea, posibilă dacă toate pensiile situate sub plafonul baremului alocației compensatorii ar fi fost majorate în aceeași măsură cu pensiile mai mari. Astfel, ne-am apropia de obiectivul urmărit, excluzând inegalitatea de tratament.

102. Pentru a rezuma, trebuie să se constate că afectarea pensionarilor de sex feminin în cadrul ajustării pensiilor nu poate fi justificată nici prin majorarea supraproporțională a baremului alocației compensatorii.

2. Concluzie intermediară

103. Având în vedere cele prezentate anterior, concluzionăm că, în acțiunea principală, este vorba despre o discriminare indirectă pe criterii de sex în sensul articolului 4 alineatul (1) din Directiva 79/7.

83 — A se vedea punctul 72 și următoarele din prezentele concluzii.

84 — Asupra puterii discreționare a statelor membre în domeniul politicii sociale s-a atras deja atenția la punctul 61 din prezentele concluzii. Prechal, S., *op. cit.* (nota de subsol 27), p. 87, este de părere că, în privința importanței principiului tratamentului bărbaților și al femeilor, instanțele naționale nu ar trebui să se mulțumească cu argumentul că interesele urmărite de organul emitent al reglementării sunt mai importante decât acest principiu. De asemenea, autoarea solicită o verificare strictă a chestiunii justificării.

85 — A se vedea punctul 44 din observațiile scrise ale Comisiei.

VII — Concluzie

104. Având în vedere considerațiile de mai sus, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare adresate de Oberster Gerichtshof după cum urmează:

„1) Articolul 4 din Directiva 79/7/CEE a Consiliului din 19 decembrie 1978 privind aplicarea treptată a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în domeniul securității sociale trebuie interpretat în sensul că sistemul de ajustare anuală a pensiilor (indexare) prevăzut de legislația privind asigurarea obligatorie de pensie intră deopotrivă sub incidența interdicției privind discriminarea prevăzută la alineatul (1) al acestei dispoziții.

2) Articolul 4 din Directiva 79/7 trebuie interpretat în sensul că se opune unei dispoziții naționale privind ajustarea anuală a pensiilor care, în privința unui grup specific de pensionari care primesc pensii minime, prevede o majorare potențial inferioară majorării aplicabile altor pensionari, în măsura în care această reglementare are efecte defavorabile pentru 25 % dintre pensionarii de sex masculin și pentru 57 % dintre pensionarii de sex feminin, fără să existe un motiv obiectiv de justificare străin de orice discriminare pe criterii de sex.

3) Un tratament defavorabil aplicat pensionarilor de sex feminin în cadrul majorării anuale a pensiilor nu poate în niciun caz să fie justificat prin vârsta mai mică de pensionare și/sau prin faptul că acestea primesc pensie o perioadă mai lungă și/sau prin faptul că baremul venitului minim prevăzut de dreptul social (baremul alocației compensatorii) a făcut obiectul unei majorări proporțional mai ridicate, atunci când dispozițiile privind acordarea venitului minim de drept social (alocația compensatorie) prevăd o imputare a celorlalte venituri proprii ale pensionarului, precum și a veniturilor soțului cu care locuiește împreună, în timp ce, în privința altor pensionari, pensiile sunt majorate fără imputarea celorlalte venituri proprii ale pensionarului sau a veniturilor soțului acestuia.”